

Caroli Friderici Hvndertmark ... Liber singvlaris de incrementis artis medicae per expositionem aegrotorvm apvd veteres in vias pvblicas et templa / [Carl Friedrich Hundertmark].

Contributors

Hundertmark, Karl Friedrich, 1715-1762.

Publication/Creation

Lipsiae : In officina Ioannes Friderici Gleditsch, 1749.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a4ytcqrr>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.



Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>





Tirer les marrons du feu avec la patte de chat, un remède maison d'après
Voyez la face. 29703/c

B. XIII.

Large paper issue

Hundertmark (Carl Friedenthal)

29,703/c

61.H.9

29250

payee
m/7/11

- ΑΥΤΑΙΣ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΓΑΙΩ ΤΙΝΙ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ
 ΡΟΝ ΒΗΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΑΙ ΕΙΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΞΙΟΥ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ
 ΚΑΙ ΘΕΙΝΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΝΤΕ ΔΑΚΤΥΛΟΙΣ ΕΠΑΝΩ ΤΟΥ ΒΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΑΙ ΤΗΝ ΧΕΙ
 ΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΙΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ΚΑΙ ΟΡΘΩΝ ΑΝΕΒΛΕΨΕ ΤΟΥ
 ΔΗΜΟΥ ΠΑΡΕΣΤΩΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΧΑΙΡΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ ΖΩΣΑΙ ΑΡΕΤΑΙ ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΕΠΙ
 ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΗΜΩΝ ΑΝΤΟΝΕΙΝΟΥ
- ΔΟΥΚΙΟΥ ΠΛΕΥΡΕΙΤΙΚΩ ΚΑΙ ΑΦΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΜΑΤΙ
 ΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΤΕΦΡΑΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΙΝΟΥ ΑΝΑ
 ΦΥΡΑΣΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΙΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ
 ΤΩ ΘΕΩ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΣΥΝΕΧΑΡΗΑΥΤΩ
- ΑΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΙ ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΦΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΜΑ
 ΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΚΟΚΚΟΙΣ ΣΤΡΟΒΙΛΟΥ ΚΑΙ
 ΦΑΓΕΙΝ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΕΠΙ ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΕΛΘΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑ
 ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ
- ΟΪΑΛΕΡΙΩ ΑΠΡΩ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΑΙΜΑ
 ΕΞ ΑΛΕΚΤΡΙΩΝΟΣ ΛΕΥΚΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΛΛΥΡΙΟΥ ΣΥΝΤΡΙΨΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙ
 ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΠΙΧΡΕΙΣΑΙ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ΚΑΙ ΑΝΕΒΛΕΨΕΝ ΚΑΙ ΕΛΗΥΘΕΝ
 ΚΑΙ ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΩ ΘΕΩ



CAROLI FRIDERICI HVNDERTMARK
PHIL. ET MED. D. EIVSDEMQUE P. P. E. IN ACADEMIA LIPSIENSI ACADE-
MIARVM IMPERIALIS ROMANAE N. C. BONONIENSIS ET REGIAE
HOLMIENSIS COLLEGAE

LIBER SINGVLARIS
DE
INCREMENTIS
ARTIS MEDICAE
PER
EXPOSITIONEM AEGROTORVM
APVD VETERES
IN VIAS PVBLICAS ET TEMPLA



EDITIO ALTERA AVCTIOR ET EMENDATIO
LIPSIAE
IN OFFICINA IOANNIS FRIDERICI GLEDITSCH
CIO 1800 XLIX



EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO

PRINCIPI

ANGELO MARIAE

TIT. S. MARCI CARDINALI

QVIRINO

SVMMO BIBLIOTHECAE VATICANAE

PRAEFECTO

EPISCOPO BRIXIANO

DVCI MARCHIONI COMITI

CETERA

DOMINO SVO LONGE GRA-
TIOSISSIMO

P R I N C I P I

SAPIENTI PIO DOCTO MVNIFICO

ET

DE OMNIBVS MVNERIBVS IMMORTALITER MERITO

S T A T O R I L I T T E R A R V M

SERAE COMMEMORANDO POSTERITATI

M A E C E N A T I

S V O

SVMMA PIETATE ET RELIGIONE SVSPICIENDO

VENERANDO

HVIVS QVIDQVID EST MONIMENTI

SACRVM ESSE IVBET

DEVOTISSIMVS CLIENS

CAROLVS FRIDERICVS HVNDERTMARK



EMINENTISSIME CARDI-
 NALIS
 REVERENDISSIME PRIN-
 CEPS
 MAECENAS INDVLGENTISSIME

*T*E, cuius Purpuram pridem veneratus, et me-
 rita rem in publicam, cum sacram, tum omnem

litterariam, summa illa dignitate adhuc longe maiora, admiratus sum, nunc me propius adire, et quaecumque hoc singularis meae in TE pietatis publicum monumentum TIBI, quam submississime potest, offerre, egregia TVA, quam in me esse perspexi, voluntas et gratia permittent. Nouum me hominem, et id vix sperare audentem, non tantum quam liberalissime ultro in clientelam recepisti, sed publicum etiam illius TVAE in me indulgentiae haud erubuisti edere testimonium. Et quum vera laus omnino sit, laudari laudato a viro: summa profecto laude me ornatum, immo gloria cumulatam esse, facile concipiet, quicumque, me, et mea scripta, summo QVIRINO, Viro omni laude maiori, non omni ex parte displicuisse, intellexerit. Erat in illis leuissima haec dissertatio, quae TIBI probari videbatur: hinc, ad eandem curis posterioribus perpoliendam, TVOque suffragio adhuc digniorem reddendam, continuo me contuli. En! TIBI itaque eandem, redeuntem ad TE, et TVO EMINENTISSIMO NOMINI inscriptam,
quam

quam ut, qua consueuisti, lenitate benignius accipere, meaeque confidentiae et temeritati clementius ignoscere velis, oro, immo efflagito. In celebrandis *TVIS* virtutibus, summa scilicet in Deum pietate, perfecta disciplinarum scientiarumque fere omnium cognitione atque doctrina, munificentia, comitate et gratia erga omnes, maxima cum voluptate versarer; si earum adeo facilis esset et expedita via, neque tot longe digniora et immortalia earundem suppeterent documenta: per summam tamen illam, quae earum est princeps omnium, *TVAM* modestiam id saltem attigisse liceat, hoc omnes honestos in maximam *TVI* abripere admirationem, *TE*, quum ipse in summo rerum fastigio et affluentia sis constitutus, *TVA* tamen sponte, et data opera, aerumnae humanae quasi fieri participem, ut, ad levandam miserorum hominum calamitatem natus, ideoque mortalibus a summo Numine maximo beneficio concessus, esse videaris. Quum *TE* tandem, omni felicitate adauctum esse, cognoscam, votis deuotissimi clientis profecto nihil relictum est, nisi, ut Deus

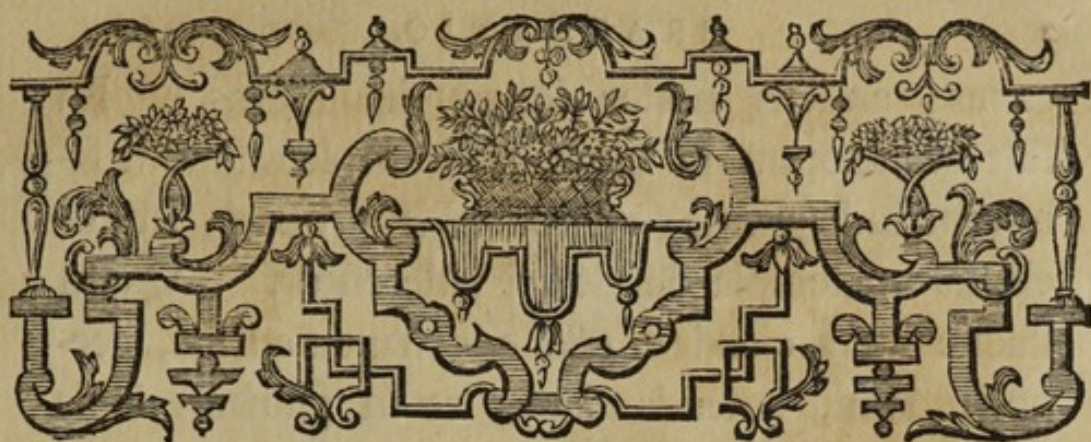
Optimus

*Optimus, Maximus, TE tam diu saluum seruet at-
que incolumem, donec naturam ipsam satietate viuen-
di expleueris. Vale et faue*

*EMINENTISSIMI ET REVE-
RENDISSIMI TVI NOMINIS*

LIPSIÆ
ANTE IPSAS KAL. IVLIAS
CICIDCCCXLIX

humillimo clienti
CAROLO FRIDERICO
HVNDERTMARK



Salutem Lecturis.



rodit iterum tenuissimus libellus academicus: *De Incrementis Artis Medicae per expositionem aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa*, curis posterioribus limatus. Hos ante decem annos defendit eundem publice nobiscum, et sub qualicumque nostro praesidio, ex Philosophorum cathedra, Vir Clarissimus, et de elegantiori litteratura egregie meritus, IOANNES BENEDICTVS CARPZOVIVS, graecarum litterarum nunc Professor apud Helmstädienses Publicus Ordinarius, et sui Ordinis hoc tempore Decanus,

canus, amicus noster longe suauissimus. Ea fuit eruditorum in hunc nostrum leuissimum laborem indulgentia, ut nonnullis probari, immo eiusdem exempla desiderari viderentur. Quum itaque altera eiusdem esset adornanda editio, perpoliendam, emendandam, et in plurimis locis augendam, quoad per ceterorum negotiorum rationem licuit, eandem curauimus. Quod si vero quid minus ornate, minus adcommodate a nobis dictum fuerit, vel factum: hoc facilius nos veniam ab aequis rerum aestimatoribus esse impetraturos, confidimus, quod nostrorum nunc studiorum sit longe alia ratio, et in illis amoenissimis elegantissimisque litteris non, nisi laxandi animi causa, interdum nobis liceat versari. Haec erit maxima opusculi nostri commendatio, idem EMINENTISSIMI QVIRINI REVERENDISSIMO NOMINE ornatum, praesidioque munitum, in publicum prodire. Valete. Dabam Lipsiae ante ipsas Kalendas Iulias CIO IDCC XLIX.



Conspectus
totius libri.

SECTIO I.

De expositione aegrotorum in vias
publicas figillatim.

§ I.

Instituti ratio.

§ II.

*Ridiculi nimis curiosi primorum cuiusvis
artis principiorum inquisitores. Ars medica
quo modo inuenta? Expositione aegroto-
rum incrementa capit.*

§ III.

*Huius generis expositio antiquissimis est
facta temporibus. Apud quas gentes spe-
ciatim? Apud quas singulatim auctoritate
publica et lege?*

§ IV.

*Consuetudo haec apud Iudaeos non rece-
pta fuisse videtur. DOUGTAEI saltem
et VINKII argumenta, pro hac re pro-
banda, adlata, valde debilia, immo nulla.*

§ V.

*VINKIUS iterum refutatus, falso ad-
ferens hunc ritum Romanis ex SVETO-
NII loco male intellecto, et perperam ad
Romanos tracto, quum de Rhodiensibus
agat.*

§ VI.

*VINKIUS denuo castigatus. Vocis
depositus et desperatus eandem esse vim
atque potestatem, demonstratur.*

§ VII.

*Vexati loci VIRGILII tentata expli-
catio. Eius vindicatio contra alienas plu-
rimorum sententias. Nostrae de eodem pro-
batio ex SILIO ITALICO et C. BAR-
THIO.*

SECTIO II.

De expositione aegrotorum in templa medicinae
petendae causa speciatim.

§ I.

*Expositio aegrotorum in templa, et incu-
batio, generatim demonstrata. Sacerdotes
olim, in primis AEGYPTII, artis me-
dicæ peritissimi. Notatus H. CONRIN-
GIVS.*

§ II.

*De incubatione speciatim. Loca in
Graecia, incubatione clara, fanum AE-
SCVLAPII Atheniense, Pergamenum,
Epidaurium, Coum, Triccenſe, Achai-
cum Pellenaeum, reliqua. Item SERA-
PIDIS templum Canobicum, et PLV-
TONIS, PROSERPINAQUE aedes, et
antrum CHARONIVM in Nycæis.*

*Apud Romanos AESCVLAPII templa,
Tiberinum et Antiatinum, incubatione
celeberrima.*

§ III.

*Observanda et peragenda ante incuba-
tionem: ieiunium, sacrificia, lotio ex
aqua marina. Aries AESCVLAPIO
sacer. Incubatio in pellibus. Variæ
somnia species.*

§ IV.

*Exempla somniorum, medicamenta extra
incubationem offerentium. Eiusmodi M.
ALEXANDRI somnium fictum, quod plu-
ribus ex STRABONE probatur. VE-*

SPASIANI miraculum simulatum. Notatus I. CASAUBONVS. SVETONIVS explicatus. ADRIANI miraculum non verum.

§ V.

Observata et peracta post incubatio-

nem. Dona, Diis pro recuperata sanitate oblata, donaria dicta. Vestes, aurum vel argentum signatum. I. P. TOMASINI error. Tabulae votivae varii generis. Notatus IANVS BROCKHUSIVS, et TOMASINVS, iterum lapsus.

S E C T I O III.

De ipsis incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias publicas et templa.

§ I.

De incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias publicas.

§ II.

Defectus testimoniorum hac de re in veterum scriptorum monumentis. Res argumentis euincitur. Emplastra in templo VULCANI ad Memphin descripta inuenta. DAN. CLERICI sententia de medicamentis, Iſis dictis. Collyrium templo Ephesio testamento relictum ab auri fabro. ANTIUCHI Theriaca dedicata. I. A. FABRICIVS notatus. SALOMONIS liber curationum in templo Hierosolymorum.

§ III.

Medicamentorum compositio non tantum descripta in templis, sed ipsa etiam remedia ibidem collocata. Item instrumenta chirurgica. CAELIVS AVRELIANVS explicatus. Voluptas et Febris Deae Romanorum.

§ IV.

Incrementa artis medicae per expositionem aegrotorum in templa. Monumentum hic delineatum exponitur. Speciatim inscriptio prima. Sculptorum vitia. Nota-

tus HIERONYMVS MERCVRIALIS, et plurimi eum sequuti. Quid ἑστὶν ἀπαρταί? explicatur ex locis noui foederis, et SOPHOCLES, aliorumque. Sub quo ANTONINO positum hoc monumentum?

§ V.

Secunda inscriptio explicata. Ratio versionis reddita. Operarum vitia. CONRINGIVS, et GONSALIVS DE SALLAS, refutati. Vera et legitima haec fuit morbi curatio.

§ VI.

Tertia inscriptio exposita. HIERONYMVS MERCVRIALIS, CONRINGIVS, et TOMASINVS, notati circa eius versionem. Pinus AESCVLAPIO sacra. Coniectura de lapide quodam, a M. VELSERO, et ALMELOVEENIO exposito. Curatio morbi et regulis artis, et experientiae conueniens. Quo modo desperato salutaris?

§ VII.

Quartae inscriptionis expositio. Ornamenta monimenti explicata. Qua ratione vera medicina somnio monstrata? Sacerdotum artificia.





ARTIS MEDICAE
INCREMENTA APVD VETERES
PER EXPOSITIONEM AEGROTORVM
IN VIAS PVBLICAS ET TEMPLA.

SECTIO I.
DE EXPOSITIONE AEGROTORVM IN VIAS
PVBLICAS SIGILLATIM.

§ I.

Instituti ratio.



Quum, omnibus mortalibus, sui conseruandi studium atque cupiditatem, a natura insitam atque innatam esse, cognoscamus: illa ars profecto maximi erit facienda, quae seruandae humanae sanitatis praecepta, et leges, quibus labefactatae valetudini quam commodissime subueniatur, suppeditauerit. Hinc ab antiquissimis temporibus, immo ab ipso orbe condito, homines

in eandem omni animi contentione incubuisse ^a, ideoque semper post hominum memoriam summum Medicinae fuisse pretium, quis dubitauerit? Si remotissima tempora, spississimis tenebris obuoluta, immo potius obruta, consideremus, quemlibet minus recte valentem, necessitate ^b coactum, suae ipsum consuluisse saluti, ideoque proprium fui fuisse Medicum, animaduertimus. Et fac etiam, ita esse, ut tum quam plurima minus adcommodate, et naturae non congruenter conuenienterque facta sint: non tamen mireremur, si etiam complures conualuissent, pristinaeque fuissent restituti sanitati; quod rudiores illi homines, nec mollitie morum effeminati, neque artificiiis coquorum fracti, sed duriori potius vitae, victui simplici, parciorique, et corporis exercitationi insuefacti, maximum tutissimumque sanitatis firmandae, et reficiendae, haberent praesidium. Si tamen quis eorundem morbo corripiebatur, vniusque experientia, in proprio corpore facta, haud esse poterat omnibus, et cognoscendis, et sanandis corporis vitiis: aegrotum collocabant, medicinae causa, in viis publicis et templis, ut in illis praetereuntes consulerent, propriumque morbo ab iisdem peterent remedium, in his Numinum suorum opem, per somnium ferendam, efflagitarent. Hoc argumentum in praesentia pertractandum ex reliquis antiquissimae Medicinae monimentis delegimus, nobisque omnis tra-

a) Optimum de hac re tulit iudicium AVR. CORN. CELSVS in *Medicin. Lib. I. Praef. pag. 1*: Haec (scilicet medicina) nusquam non est. Si quidem etiam imperitissimae gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum, morborumque nouerunt.

b) HIPPOCRATES in libro: *περὶ ἀρχαῖς ἰητρικῆς. VI. Opp: Vol. I. Edit. IOAN. ANTON. VAN DER LINDEN, Lugd. Bat. 1665. pag. 16*: αὐτὴ ἡ ἀνάγκη ἰατρικὴν ἐποίησε ζητεῖσθαι τε καὶ εὖρεσθῆναι ἀνθρώποισιν.

tractatio ita instituetur, vt primum demonstremus, *aegrotos antiquissimis temporibus ante ianuas et in viis publicis fuisse expositos*, vt ex praetereuntibus quaerere, eodemne, vel simili, laborassent morbo, quaque potissimum re fuissent leuati? Explicaturi sumus deinceps, *valetudine adfectos in templis incubuisse*, vt morbi remedium a Numine, per somnium concedendum, peterent. Eiusmodi tandem medicamentorum, et a praetereuntibus, et a Diis, quod putabant, cum aegrotis communicatorum, pluribus fiet mentio, simulque probabitur, *Medicam Artem, tum temporis adhuc fere nullam, hac ex re et initium, et paullo post maxima cepisse incrementa.*

§ II.

Ridiculi nimis curiosi primorum artis cuiuscumque principiorum inquisitores. Ars Medica quo modo inuenta? Expositione aegrotorum in vias publicas capit incrementa.

Nullius artis, quaecumque demum illa est, incipientis atque nascentis ea est dignitas atque excellentia, vt cuiusdam oculos in se conuertat: eius ideoque principia, vere prima, latere in tenebris, et esse obscurissima, nugisque operosis, irrito tamen conatu, quaeri a quamplurimis, nemo fane mirabitur. Quod itaque attinet ad Medicinam, eiusdem prima origo etiam tetra est offusa caligine, quatenus tamquam ars, secundum normam exacta, et regulas quasdam certas disposita, consideratur. Si vero eius ortum ab medicamentis, vel casu, vel consilio, morbo cuidam adhibitis iudicare et supputare velis? ex superius dictis nullo negotio cognoscas, infirmas mortalium valetudinis, et Medicinae, vnam eandem-

eandemque esse aetatem ^c. Quicumque enim se male adfectum sensit, sui conseruandi studio, morbi quaesiuisse medelam, et tunc Medicinam vere factam fuisse, quis negauerit? Hinc, ex propria, partim ex aliorum experientia diligentius animaduersis, quae huic vel illi morbo essent salutaria, et quae contra eiusdem officerent curationi? sensim paullatimque artis regulae, licet rudiores adhuc, minusque confirmato nitentes fundamento ^d, enatae, longiorique vsu rerum corroboratae, fuerunt. Ad artem vero ita vix inchoatam, debilem, mutilam et mancam ordinandam magis, stabiliendamque, plurimum omnino contulit antiquissimorum populorum ille ritus, nunc fufius exponendus, quo aegrotos ante ianuas in viis publicis olim collocarunt, vt praetereuntes consulerent, num quid eiusdem, vel similis morbi essent experti? quae esset morbi natura? quod initium? incrementum? qui status? quod decrementum? quis finis? quibus tandem auxiliis adiuti pristinam recuperassent sanitatem? Ex plurimorum itaque experientia collata, saltim eosdem, aut similes morbos, curare didicerunt ^e.

§ III.

c) Vid. M. FAB. QVINCTILIANI *Inst. Or. L. II. C. 17. Edit. PETRI BURMANN. Lugd. B. 1720 p. 192*: Illud admonere satis est, omnia, quae ars consummauerit, a natura initia duxisse: aut tollatur Medicina, quae ex observatione salubrium, atque his contrariorum, reperta est, et, vt quibusdam placet, tota constat experimentis. Nam et vulnus deligauit aliquis ante, quam haec ars esset: et febrem quiete et abstinentia, non quia rationem videbat, sed quia id valetudo ipsa coegerat, mitigauit.

d) HIPPOCRATES in *lib. iam cit. XXI. pag. 25*: Οὐ Φημι δὴ διὰ τῆτο δεῖν τὴν τέχνην ὥς ἐκ ἑῶσαν, ἐδὲ καλῶς ζητούμενην τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα ἀκριβήν· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῇ ἀτρικεστάτῃ, ὅμῃ δύνασθαι ἡμεῖν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνοσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὥς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρεται, καὶ ἐκ ἀπὸ τύχης.

e) GERHARD. IOAN. VOSSIVS *de Philosophia Cap. XI. de origine Medicinae etc. § I: Origo Medicinae est ab experientia. Experientiae occasio*

§ III.

Huius generis expositio antiquissimis temporibus est facta. Apud quas gentes speciatim? Apud quas singulatim auctoritate publica et lege?

Antiquissimis ideoque temporibus, antea quam Medici essent, et quum quisque suae ipse consulere salutem, expositionem factam fuisse aegrotorum, Medicinae a praetereuntibus petendae causa, et ea re artem medicam egregia cepisse incrementa, magnamque fuisse factam, disertis verbis adfirmat PLUTARCHVS^f: Οἱ δὲ σφόδρα παλαιοὶ καὶ τῆς νοσούντων φανερώς προσεῖχον. Τῶν δὲ ἕκαστος εἴ τι πρόσφορον ἔχοι παθόντων αὐτὸς, ἢ παθόντα θεραπεύσας, ἔφραζε τῷ δεινόμενῳ. Καὶ τέχνην ἔτῳ φασὶν ἐκ πείρας συνεργαζομένην μεγάλην γενέσθαι. Item MAXIMVS, Tyrius, Platonius^g: Φασὶ δὲ καὶ ἰατρικὴν εὐρῆσθαι τὸ ἀρχαῖον ὥδι. Κομίζοντες οἱ οἰκεῖοι τὸν κάμνοντα εἰς τῶν ἀγυῶν τὴν ἐν τριβῇ κατετίθεντο ἐπιτάμεινοι δὲ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνερωτῶντες τὸ ἄλγος ὅτῳ τὸ αὐτὸ συμπεσόν ἔπειτα ὄνατο ἢ ἐδώδῃ τινὶ, ἢ καύσας, ἢ τεμῶν, ἢ διψήσας, παρετίθεντο, ἕκαστοι ταῦτα κάμνοντι οἱ πεπονθότες πρότερον καὶ ὠφελήμενοι. ἢ δὲ ὁμοιότης τῆς πάθους συναθροίσασα τὴν τῷ ὠφελήσαντος μνήμην, τῇ κατ' ὀλίγον ἐντεύξει ἐπισήμην ἐποίησε τὸ πᾶν. Sed quod haec generatim tantum de antiquissimis gentibus dicta sint; videamus, si suppeditent veterum scriptorum testimonia, quibus id apud gentes, figillatim nominatas, factum demonstrent. AEGYPTIOS id facere solitos fuisse, paullo inferius e STRABONIS loco elucebit. De BABY-

LONIIS

casio a necessitate. Incrementa dedit consuetudo, qua antiquis temporibus aegri solebant in via exponi, quo rogarent transeuntes, eodemne morbo laborassent, et quo pacto essent restituti.

^f) Opp. Tom. II. Lib. qui inscribitur: 'Εἰ καλῶς εἰρηται τὸ λάτρε βιώ-

σας. Vide sis ANDREAM TIRACVELLVM de Nobilit. Tom. I. Cap. 31.38. THEOD. IANSON AB ALMELOVEEN Inuent. Nou. Antiq. X. p. 108. 109.

^g) Dissert. XL. Edit. IOAN. DAVISII, p. 416.

B

LONIIS VERO speciatim idem adfirmat STRABO^h: Τὸς δ' ἄρ' ῥώτους εἰς τὰς τριόδους ἐκλιδέντες, πυνθάνονται τῶν παριόντων εἴ τις τὶ ἔχει λέγειν τῷ πάθους ἄκος. Οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἕτω κακὸς τῶν παριόντων, ὅς ἐκ ἐντυχῶν, εἴ τι φρονεῖ σωτήριον ὑποτίθεται. Quem STRABONIS locum LVD. CAEL. RHODIGINVS, de eo ritu, apud ASSYRIOS agens, ad verbum fere latine sic redditⁱ: *Mos genti illi (ASSYRIIS) peruetus, aegrotos in viis proponendi, exquirendique a praetereuntibus, an morbo id genus norint remedia? Etenim nemo tam improbus fuerit, qui sciens non grate impertiatur.* Haec non tantum fuisse consuetudinis, sed publica etiam lege apud BABYLONIOS esse cautum, ita ut fieret, egregie confirmat HERODOTVS^k: Δεύτερος δὲ σοφὴν ὁδὸν ἄλλός σφι νόμος καλεσθήκεε. Τὸς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέεσι· ὃ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβλεύεσι περὶ τῆς νόσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτον ἔπαθε ὁκοῖον ἂν ἔχοι ὁ κάμων ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. Ταῦτα προσιόντες συμβλεύεσι, καὶ παραινέουσι ἅσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νόσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα· σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα ἔπαυε σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρῃται ἡντινα νόσον ἔχει. Ex quo loco simul apparet, piaculum fuisse, praeterire eiusmodi publice expositos ante, quam quis ad eorum reficiendam sanitatem qualemcumque suam contulisset operam. Quod in aliis quam plurimis rebus animaduertere consueuimus, legibus, exempli causa, consuetudinibusque populorum, eas transferri a gente in gentem, si singularem usum in republica habere videantur, id cognoscimus etiam de expositione aegrotorum in loca publica, quippe quam admodum utilem et aliae gentes futuram

h) *Geograph. Lib. XVI. Edit. AL-MELOVEENII, Amstel. 1707. p. 1082. Conf. IOANNIS LANGII Epist. Medicin. Lib. III. Ep. VI. p. 934.*

i) *Antiqu. Lect. Lib. XVIII Cap. 34.*
k) *Edit. Lugd. Bat. 1715. c. not. IACOBI GRONOVII Lib. I. Cap. 197. p. 80.*

turam sibi persuadentes, ab AEGYPTIIS veteribus, aliisque, iam enumeratis, mutuatae sunt. Ita STRABO ^l de hoc ritu, LVSITANIS vsitato, sic exponit: Τὴς δὲ ἀρχαίας, ὥσπερ οἱ Αἰγύπτιοι τὸ παλαιὸν, προλιθέασιν εἰς τὰς ὁδοὺς, τοῖς πεπειραμένοις τῷ πάτρης ὑποθήκης χάριν. Et de HIBERIS tandem, Asiae populo, hoc disertum HERM. SOZOMENVS ^m edit testimonium: Συμβαλὼν δὲ μισθόκιον ἐνταῦθα δεινῶς ἀσθενεῖν, περιφέρουσα κατ' ἑκατὸν οἶκον ἢ μήτηρ ἐδείκνυσεν. Ἔτος γὰρ Ἰβηροὶ τῷτο ποιεῖν, ἵν', εἴ τις εὐρεθείη τῷ νοσήματι ἰατρὸς εὐπόριτος γένηται τοῖς κάμουσιν ἢ τῷ πάτρης ἀπαλλαγῇ.

§. IV.

Consuetudo haec apud Iudaeos non recepta fuisse videtur, DOVGTAEI saltem et VINKII argumenta, pro hac re probanda, adlata, valde debilia, immo nulla.

Sunt nonnulli antiquorum rituum adeo amantes, ut simul, atque eiusmodi alicuius simulacrum saltem apud populum quemdam inuenerint, eum continuo ad alias gentes, quascumque fere sibi obuias, transferre, eumque tamquam proprium illis adsignare, summo opere studeant. Horum numero adscribendus erit Clar. IOANNES DOVGTAEVVS ⁿ,

B 2

quando

l) *Geograph. Lib. III. p. 234. Vid. LVD. CAEL. RHODIGINI. Lect. Antiq. Lib. XVIII. Cap. 22.*

m) *In Historia Ecclesiastica, Edit. GVLIELMI READING, L. II. C. 7. p. 53 Cantabrigiae 1720. De SCOTIS idem referentem vide GODOFRED. ANDR. ZAHNIUM in Dissertatione de Orig. Progress. et Dignit. Medic. Vesaliae 1708. edit. p. 36.*

n) *in Analectis sacris, suae Excursibus Philologicis breuibus super diuersis Vet. et Noui Testamenti locis, Part. poster. Excurs. XXIV.*

Amstelæd. 1694. edit. pag. 35. Immo, quod valde mireris, eandem cum DOVGTAEO fouet sententiam IO. CHRPH. WOLFFIUS in Curis Philologicis ad MARCI locum citatum p. 470. Et CORNELIVS ADAMI, V. D. M. Damonensis in Belgio, Exercit. Exeget. Groeningae 1712. edit. p. 145. putat, IEREMIAM Cap. LI, 8, 9, ubi de Babelis exitio est vaticinatus, ad hunc morem perantiquum, aegrotos in viis deponendi, respexisse. Interim ex Chaldaeorum et Assyriorum

quando in loca noui foederis, mox subsequutura, fusius commentatus: *In vicis*, ait, seu *plateis*, vidimus, valetudinarios suos solebant exponere ad transeuntium contuitum, ut sic ab eis forsitan sanitatis aliquam methodum acciperent. Fecerunt hoc ipsum hic in Christi transitu. In eandem sententiam ire nullus dubitat DANIEL VINK^o, quippe qui, hunc veterum attingens morem, eundem IUDAEIS proprium fuisse, adfirmare conatur. *Apud Iudaeos*, inquit, *etiam viguisse, patet ex loco*

MARCI P: Καὶ ὅπῃ εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγορὰς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθει τὰς ἀσθενέοντας καὶ παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα καὶ τῷ κρασπέδῳ τῷ ἱματίῳ αὐτοῦ ἄψωνται καὶ ὅσοι ἂν ἤπθοντο αὐτῷ, ἐσώζοντο. Et in ACTIS APOST. q) ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τὰς ἀσθενεῖς, καὶ τιθεῖναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένη Πέτρος καὶ ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. Sed, his paullo di-

ligentius consideratis, videamus, si cum DOVGTAEO et VINKIO, aliisque, ex re semel, vel iterum, et in casu plane singulari, facta continuo totius cuiusdam populi ritum extorquere valeamus, vel potius in contrariam partem iure quodam nostro abeuntes, eorundem euertamus sententiam. Constat inter omnes, sacris qui initiati sunt Christianis, Christum Seruatorem, eiusdemque discipulos ea fecisse, quae omnino omnes in summam raperent admirationem;

Hinc

rum hac consuetudine illustrari saltem posse videntur verba IEREMIAE in *Threnis* I, 12, vbi Hierosolyma, a Chaldaeis excisa, depingitur tamquam mulier afflicta, et in viam proiecta, et consilium praetereuntium anxie implorans: *Intuemini!* et videtè, an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi? et v. 18. *Audite*, quaeso, omnes populi,

et adspicite dolorem meum. Conf. IOAN. NIC. WEISSIVS *de re medica veterum Graecorum*, ad illustranda quaedam diuini Codicis loca. Altd. 1746.

o) in *Amoenitat. Philologico-Medicis*, p. 59. Sect. I. Cap. IV. Traiect. ad Rhen. 1730 edit.

p) Cap. VI. v. 56.

q) Cap. V. v. 15.

Hinc populorum, in quibus versabantur, eam factam fuisse in illis fiduciam, ut a viris diuinis etiam diuina expeterent, id quod et ex priori loco clarum fit, ubi Christum rogabant, ut ultimam vestis suae partem ab aegrotis attingi tantum pateretur, certo sibi persuadentes, vel hac re eosdem restitutum iri, et ex altero loco egregie elucet, ubi, vel per umbram Petri aegrotos sanitatem pristinam recuperaturos esse, credebant. Haec vero peracta fuisse, facta aegrotorum in vias publicas expositione, non, quod quidem videtur, a ritu quodam, qui apud IUDAEOS obtinuisset, cuiusque, quod scimus, nullo alio in loco fit mentio, profecta fuerunt, sed IUDAEOS id, necessitate coactos, in hoc tantum casu singulari fecisse, pro comperto habemus. Christus enim Seruator, et discipulus eius Petrus, mirandorum factorum multitudine admodum conspicui, et celebres, numquam incedebant, nisi stupenda hominum turba circumfusi, qui miraculorum videndorum causa eosdem sequebantur; Hinc non tam facilis ad eosdem aditus in domibus erat, id quod vel hic locus demonstrare poterit, ubi in Sacro^r Codice relatum legimus: Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, (Christum) παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσειν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπετέγασαν τὴν τέγην ὅπερ ἦν καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κρᾶββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. Et hoc quidem primum et praecipuum fortassis fuit huius publicae expositionis argumentum, ut scilicet in locis publicis ad Christum hoc facilius pateret aditus. Sed aliud quoddam adhuc hariolamur. Veri scilicet e contrario simile omnino nobis est, IUDAEOS haec, tamquam noua et nondum audita genti illi, eo fecisse consilio, ut hominum, Chri-

B 3

stum

1) MARC. Cap. II. v. 3. 4.

stum Seruatorem, vel Petrum sequentium, multitudo, huius rei nouitate et insolentia perturbata, hoc citius, maioriq[ue] impetu, irrueret in locum, vbi expositi essent aegroti, et Christum vel Petrum illic deducere, nouorum videndorum miraculorum spe incitati, niterentur. Quae quum ita sint, poterimusne vsque eo esse confidentes, vt exinde consuetudinem gentis exsculpere audeamus?

§ V.

VINKIUS iterum refutatus, falso adserens hunc ritum ROMANIS ex SVETONII loco male intellecto, et perperam ad ROMANOS tracto, quum de RHODIENSIBVS agat.

Nunc ad ROMANOS transgrediamur, et apud eosdem publice expositos, si quos habent, visitemus aegrotos. Religioni duceret DAN. VINKIUS^s, nisi, eundem apud ROMANOS ritum fuisse, pleno ore adfirmaret. Immo, inquit, hanc consuetudinem etiam apud ROMANOS fuisse, constat ex his VIRGILII verbis^t:

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Sed relinquamus paullulum hunc locum, infra eundem fusius disputaturi, et videamus alterum, quem VINKIUS, ex SVETONIO^u desumptum, summum, certissimumque sententiae suae confirmandae suppeditare argumentum, putat. Forte quodam in disponendo die, inquit SVETONIUS, de TIBERIO NERONE, mane praedixerat, quidquid aegrorum in ciuitate esset, visitare se velle: id a proximis aliter exceptum est: iussique sunt omnes aegri in publicam porticum deferri, ac per valetudinum genera disponi. Percussus igitur inopinata re,
diu

^s) Amoenit. Philol. Medic. Sect. I. Cap. IV. p. 58.

^t) Lib. Aeneid. XII. v. 395.

^u) In TIBER. NER. CAES. Lib. III. Cap. XI. Edit. IOAN. GEORG. GRAEVI, Trai. ad Rhen. 1703 p. 306.

diu, quid ageret, incertus, tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique et ignoto. Hinc VINKIUS strenue adfirmat, ritum fuisse ROMANIS, ut aegrotos in publicas vias curationis ergo deponerent, id, quod fortassis ab antiquissimis ita factum fuisse Romanis, aliarum gentium imitatione, haud penitus negare velim, ex hoc vero loco euinci posse, numquam concessero. Inquiramus propter ea diligentius huius in loci indolem atque naturam, et videamus, si quid inde, ad confirmandum VINKII argumentum, vel potius diluendum, commode possit peti atque desumi. Narrat SVETONIUS, TIBERIVM NERONEM, non *Romae*, sed in secessu, in insula *Rhodo* versantem, et quidem ante, quam summa rerum potiretur, et AVGVSTO adhuc tum superstitie, aegros quodam die visitare voluisse, quod, et ipsis Imperatoribus in usu fuisse x, constat, ut scilicet hac comitate atque familiaritate populi delenirent animos, ad suosque adiungerent usus, idque proximis aliter excipientibus y, ius-

fos

x) De hoc ipso TIBERIO, iam Imperatore, simile quid refert VELLEIVS PATERCVLVVS L. II. C. II4. I. *Nemo e nobis gradumue nostrum aut praecedentibus, aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus aut valetudo non sustentaretur Caesaris cura: tamquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus.* De Claudio DION, de Hadriano SPARTIANVS, de Traiano et Gratiano AVSONIVS Panegyrico, narrant. Conf. IS. CASAVEONVM et LAEVIN. TORRENTIVM ad h. l. et SAMVEL. PITISCI notas in eundem, in sua SVETONII editione.

y) Hic error, qui a TIBERII amicis omnino propter vocis similitudinem commissus esse, mihi quidem, videtur, facile mihi persuadet, ut in LAEVINI TORRENTII, hunc in locum commentantis, sententiam lubens eam, licet ipse adhuc subdubitet, an in vrbe tam celebri et frequenti tantum agrorum fuerit? et, TIBERIVM, scilicet, NERONEM *agros*, non *aegros* visitare voluisse, arbitrer, quidquid contradicat ISAACVS CASAVEONVS. Vid. CAIVS SVETONIUS TRANQVILLVS *loc. cit. p. 306. seq.*

fos fuisse aegros omnes in publicam porticum deferri, et secundum valetudinum genera disponi. Haec, inscio atque imprudente TIBERIO facta fuisse ab amicis, eiusdem verba minus recte capientibus, diserta SVETONII, verba docent, immo ex his sequentibus adhuc magis patebit. Percussus enim inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique et ignoto. Si apud *Rhodienses*, aegrotos publice exponi, ritus obtinuit, qui, obsecro, factum est, ut TIBERIUS hac re tamquam inopinata usque eo percelleretur, ut diu non haberet, quid diceret et ageret? Cur tanta egit humanitate, ut singulis vel tenuissimis sigillatim accederet et factum excusaret? Opusne fuit excusatione in re usu recepta, et quaecum aegrotis quotidie fiebat? Ex his omnibus, in praesentia fufius disputatis, satis superque clarum fiet, VINKIVM omnino, idque duplici ratione, esse alucinatum, quod scilicet ROMANIS adsignauerit, quae apud RHODIENSES erant acta, et ex re insolenti, et per errorem facta, ritum gentis effinxerit.

§. VI.

VINKIVS denuo castigatus. Vocis depositus et desperatus eandem vim atque potestatem esse, demonstratur.

Sed redeamus ad VIRGILII locum, quem paullo ante reliquimus. Hic fortassis VINKII sententiae maius erit praesidium ²:

Iamque

2) *Aeneid. Lib. XII. v. 391. sqq.* Vide IACOBI EMMENESSII *Editione*
DE LA CERDA, qui dignissimus est, *Lugd. Bat. 1680. Tom. III pag. 902.*
qui hunc in locum conferatur, in

*Iamque aderat Phoebo ante alios dilectus Iapyx^a
 Iasides, acri quondam cui captus amore,
 Ipse suas artes, sua munera laetus Apollo
 Augurium, citharamque dabat, celeresque sagittas.
 Ille, ut depositi profferret fata parentis,
 Scire potestates herbarum, vsumque medendi
 Maluit, et mutas agitare inglorius artes.*

Hoc in loco inuentum expositionis aegrotorum ritum, apud ROMANOS, mirum in modum gloriatur vir bonus, et vel vere et re ipsa depositum patrem Iapycis putat, vel profecto, ex hac loquendi ratione probari posse, existimat, morem fuisse ROMANIS, vt suos aegrotos publice medicinæ causâ deponerent. Si primum, vnde, quaeso, probabit? quorum scriptorum auctoritate? locone SVETONII? certe, si Diis placet! nempe de insula *Rhodo*, non *Roma*, exponente; sed paullo ante euertimus testimonium, duplicemque VINKII demonstratum dedimus errorem. Sin posterius, nondum omni ex parte transacta res est, nec vsquam huius rei testimonium apud rerum gestarum scriptores, disertis verbis expressum, inuenitur, nisi ROMANOS, quod minime verisimile, etiam sub antiquissimarum gentium nomine intellectos velimus, quarum in loco PLVTARCHI^b, supra commemorato, fit mentio, et SERVII commentationem in hunc locum, de ROMANIS tantum speciatim explicandam, putemus. Augurarer potius, et, a veritate propius abesse, equidem putata-

a) *Iapyx*, *Iapycis*, non, quod nonnullis videtur, *Iapis*, *lapidis*. Vide IOANNIS PIERII *castigationes in L. XII Aeneidos Virgilianae* v. 391. in

PETRI BURMANNI *Virgilio, Amstelodami 1746. edito, Tomo IV. p. 353.*

b) *Sect. hui. libri I. § III. pag. 9.*

tarem, hanc loquendi rationem, Latinis frequentius vsurpata, desumptam esse vel ab expositione aliis gentibus vsitata, vel ab aegrotis desperatis, *depositis* in AESCULAPII templo, quod erat in insula Tiberina, cuius rei innumera sunt apud optimos scriptores, et peregregia omnino, testimonia, quae mox paullo diligentius sumus consideraturi. Optimis vero Latinis scriptoribus hanc figuratam loquendi rationem, ut scilicet vocis *desperati*, et *depositi*^c, eadem esset vis atque significatio, vel a patrio ritu, vel aliunde petito, desumptam, in vsu fuisse, constat inter omnes. Ita CICERO^d: *Itaque mihi videor magnam, et maxime aegram, et prope depositam rei publicae partem suscepisse: neque in eo magis meae, quam vestrae laudi existimationique, seruisse.*

§ VII.

Lexati loci VIRGILII tentata explicatio. Eius vindicatio contra plurimorum alienas sententias. Probatio nostrae de eodem sententiae ex SILIO ITALICO, ex CASP. BARTHIO.

His vero iam, quod satis, disputatis, vix contineri possumus, quin prius, quam de expositis aegrotis in templa Deorum, et quae sunt reliqua, dicere adgrediamur, paucis quibusdam in VIRGILII locum, paullo ante citatum, commentemur, in primisque in hos duo versus:

Scire

c) ISIDORVS Orig. Lib. X. in Auctor. Latin. Ling. in unum redactis per DIONYSIVM GOTHOFREDVM, p. 1072. Desperatus vulgo vocatur malus ac perditus, nec iam ullius prosperae spei. Dicitur autem per similitudinem aegrorum, qui affecti et sine spe deponuntur. Consuetudo autem erat apud veteres, ut desperati ante ianuas collocarentur, vel ut ex-

tremum spiritum redderent terrae, vel, ut possent a transeuntibus forte curari, qui aliquando simili laboraverant morbo.

d) In Verrem Lib. I. Cap. 2. Vid. OVIDIVS Epist. de Pont. II. Lib. II. et Eleg. III. Lib. III. Trist. Confer GONSALII DESALAS Comment. ad PETRONIVM C. CXXXIV. Edit. PET. BYRMANNI, Trai. ad Rhen. 1719 p. 235.

Scire potestates herbarum vsumque medendi

Maluit, et mutas agitare inglorius artes.

Mirum est, quam egregie in explicatione huius loci vexentur atque exerceantur summi, doctissimique viri. Sunt, qui, artem medicam ea de causa *mutam* a poetis dictam esse, putant, quoniam non in eloquentia consistat, sed in operationibus et remediis ^e; Alii, sic vsurpatam fuisse, arbitrantur, quatenus conferatur cum augurio et musica, quippe quae tota sonora sit, et voce exerceatur, *ingloriumque* lapycem dictum esse putant respectu poetarum et vatum; poetas enim nomini conciliare immortalitatem ^f. Alii, qui optime gloriae artis medicae, omnino hic laboranti, consulere student, existimant, VIRGILIUM tantummodo loquutum esse de Medicina rationali vel clinica. Porro sunt etiam, qui, artem medicam *mutam* appellatam esse, contendunt, quod Medicum, omnia ab aegroto sibi concredita, filere oporteat ^g. Celeberrimus tandem IOANN. HENR. SCHVLZIVS ^h, loci explicationem repetendam esse, existimat, ex Aegyptiorum, Graecorumque mysteriis, vtramque enim gentem in templis *Serapieis* et *Asclepieis*, HARPOCRATES atque TELESPHOROS, qui, digito labiis impresso, de silentio admonerent, collocasse, indeque, medicinam artium *mutarum* nomen traxisse, putat. Immo vero, *mutam* fuisse artem medicam, inde probare contendit, quod in AESCVLAPII

C 2

templo

e) FVLVIVS VRSINVS et cum eo faciens HIERONYMVS MERCVRIALIS *Variar. Lect. Lib. III. Cap. 13. pag. 170.*

f) DAN. VINKIUS in *Amoenitat. Philolog. Med. Sect. III. Cap. VI. § 6. pag. 451.*

g) IOAN. HENR. MEIBOMIVS ad *iusiurandum HIPPOCRAT. Lugd. Batau. 1643. edit. Cap. XIX. § 20.*

h) In elegantissimo programme, *de artibus mutis*, Halae 1732.

templo *incubantibus* sub noctis silentio a sacerdotibus adhibita medicina fuerit, et quae sunt reliqua.

Nunc de singulorum sigillatim dispiciamus sententiis, iisque accedamus, qui, totius loci rationem habentes, non partium ducuntur studio, sed potius loco rite exponendo, quam gloriae artis medicae confirmandae, consulere nituntur. Prima itaque frigida est coniectura, nec vlllo nititur fundamento, licet, CLAVD. SALMASIVMⁱ ab his stare partibus, animaduertamus. Hanc sententiam sequuti, veriti sunt, ne, *mutus* per ignobilis explicantes, gloriae medicae artis quid detrahant, et hac de causa voci huic aliam adsignarunt vim et significationem, quam ne vno quidem alius scriptoris loco comprobare possunt. VIRGILIUS hic loquitur de munere Apollinis, augurio, et artibus eiusdem, musica, sagittandi peritia, et medicina^k, et lapycem, ait, maluisse exercere *mutas artes*, scilicet potestates herbarum scire, et vsum medendi. Qui igitur fit, ut ars medica, non tantum collata cum augurio et musica, sed etiam, quod bene notandum, cum sagittandi arte, *muta* tantummodo dicatur? Consistitne fortassis ars sagittandi in eloquentia? quum vero hoc adfirmare ridiculum foret, nullo negotio cognoscimus, quam inepta sit haec huius loci expositio, praecipue quum vox

muta

i) In *Prolegomenis Exercitationum de Homonymis Hyles Iatricae*, Trai. ad Rhen. 1689. edit. pag. 13. ubi in nostrum hunc VIRGILII locum haec habet: *Quare mutas artes appellare poetae libuerit medicinam, et rem herbariam, Grammatici ibi quaerunt. De veteri loquitur medicina, quae in opere tantum consistebat, et manu sola age-*

bat, unde et Ξειρογυνή omnium antiquissima medendi ratio. Herbas legere, etc. munus olim Medici vnius fuit, artem suam non lingua exercentis, sed opere.

k) SERVIVS ad hunc locum, *citara*, ait, et *sagittae artes* sunt, *augurium vero munus: non enim sola arte, verum etiam indulta diuinitate colligitur.*

muta in hoc significato eodem iure vel vilissimis artibus adiungi posset, fartoriae, futoriae, pistoriae, aliisque, quamvis acriter in illos inuchatur HIERONYMVS MERCVRIALIS¹, qui huic opinioni contradicere conantur. Ad alteram accedamus sententiam, quae fortassis propius aberit a veritate. Medicam artem *mutam* nominatam hi arbitrantur, quatenus conferatur cum augurio et musica, quippe quae tota sonora sit et voce exerceatur. Sed vbinam gentium relinquunt sagittandi artem? huiusmodi etiam aliquam rationem in exponendo loco habendam esse, arbitrantur? putauerim equidem, sed illi contra; timent tantum, ne vox *inglorius* adiuncta suae quid detrimenti adferat sententiae, et ideo adfirmant, lapycem, artem medicam exercentem, *inglorium* dici, respectu vatum et poetarum; poetas enim nomini conciliare immortalitatem. Ita rem egregie transactam sibi persuadentes, dum vitia fugiunt, in contraria currunt. Vindicari putant medicam artem ab omni ignominia, detorquendo vocis *mutus* significationem, et explicando eam longe aliter, quam totius loci ratio permittit, et obtrudunt eidem ignobilitatem, dum poetis et auguribus tantum concedunt, eos sibi immortalitatem parare posse. Si verum est, tantam fuisse tum temporis artis medicae dignitatem, quidni etiam Medici nomini immortalitatem conciliare potuerunt^m? Sed scio,

C 3

qui

1) *Var. Lect. Lib. III. Cap. 13. pag. 170.*

m) Olim artis medicae, imperfectae adhuc admodum, non tantam, apud Romanos in primis, fuisse nobilitatem et dignitatem, et eam plaerumque a seruis, et libertis fuisse

se exercitam, constat inter omnes, licet non lateat, etiam Medicos quosdam singulari ornatos fuisse honore, et habitos in amicis Imperatorum. Confer, sis, MARQVARDI FREHERI *παρεργασιον seu Verisimilium Lib. II. Cap. 16. de seruis et libertis Medicis, cetera,*

qui scrupulus vrgeat, hanc sententiam sequentium antesignanum, DANIELEM VINKIVM, egregium alienarum operarum compilatorem, hic arti medicae vindicias secundum libertatem decernere contendit, locis scriptorum vndique corrasis, vnumque in locum sine discrimine confertis, ideoque religioni ducit, in veterum monumentis quid explicare, quod vel minima ex parte nobilitati medicae artis sit contrarium; Hinc loca scriptorum exponit, non vti rei ratio requirit, sed vti instituti sui exigit necessitas. Sed nos ad reliquorum, his relictis, conuertamus vel confirmandas, vel refellendas, sententias. Sunt, qui, VIRGILIVM hic tantum de Medicina empirica et chirurgica loquutum esse, censent, sed vnde, quaeso, sunt effecturi, vt nos iis fidem habeamus? *Vsusne medendi* generatim denotat omnem medicinam, quae et manu fit, et quae alia ratione corpori adplicatur laboranti?

cetera, in EVERARDI OTTONIS *Thesaur. Iur. Rom. Tom. I. pag. 926.* et Illustris HEINECCII *Antiq. Rom. Lib. I. Tit. XXV. § 19.* ubi SPONIUS, contraria adfirmans, egregie refutatur; CONYERS MIDDLETON. *de Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione, dissertat. qua contra viros celeberrimos IAC. SPONIUM et RICH. MEADIVM, seruilem eam fuisse, ostenditur, Cantabrigiae 1726.* et eius *Defensionem dissertationis de Medicorum Romae degentium conditione ignobili et seruili, contra anonymos quosdam, notarum breuium, responsionis atque animaduersionis auctores, Part. I. Cantabrigiae 1727.* item: *An Essay upon the state and condition of Physicians among the an-*

cientis, occasioned by a late dissertation of the Reuerend. Dr. MIDDLETON, asserting that Physick was servile and dishonourable among the old Romans, and only practised by slaves and the meanest of the people. By CHARLES LA MOTTE A. M. Chaplain to the Duke of Montagu, F. R. S. and member of Society of Antiquaries in London. Lond. 1728. Conf. Biblioth. Angloise Tom. XV. pag. 505. seqq. et Cel. SCHVLZII Excursionem in antiquitates ad serui Medici apud Graecos et Romanos conditionem eruendam, Halae 1733. Adde Cl. IVLII CAROLI SCHLAEGERI Historiam litis de Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione, in primis § XIII. p. 39. seqq. Helmst. 1740.

ranti? Et fac etiam, ita esse, saltim tunc eam artis medicae partem *mutam* et *ignobilem* vocauit, de qua verba hic fiunt. Porro illi, egregie se rei consulturos esse, putant, qui ea de causa artem medicam *mutam* autumant vsurpatam, quod Medicus de omnibus sibi creditis filere debeat. Crediderim sane, in omnibus, artem quamuis exercentibus, immo quibuslibet hominibus, fidem et taciturnitatem virtutem esse, et licet haec egregie Medico in primis conueniatⁿ, tamen artem inde nomen esse adeptam, quo cum aliis collata distingueretur, omnino dubitamus, idque eo magis, quod hac in re nulla scriptorum bonae notae Latinorum fulciamur auctoritate. Hoc idem fere adfirmare videtur Celeberrimus I. H. SCHVLZIVS, Vir numquam sine honore nominandus, quippe qui Medicam artem *mutae* nomen traxisse putat a TELESPHORO ET HARPOCRATE, in AESCVLAPII, SERAPIDISQUE templo quondam constitutis, quippe qui Medicos de silentio monerent, et quae sunt reliqua. Doctissimam hanc esse, ingeniosissimamque coniecturam, non possumus non confiteri; Vocem vero *mutas* in hoc VIRGILII loco ita explicare, longius repetitum, quod pace eius dixerim, et magis tractum, quam ductum, esse videtur. Nescio sane, cur omnes hi tam anxie in loco exponendo laborauerint, qui tam planus atque apertus est, vt non, nisi Grammatico, in scirpo nodum quaerenti, difficilis esse possit. Loquitur VIRGILIUS de Iapyce, illi APOLLINEM ob insignem amorem dedisse munus sibi proprium, augurium, artesque, citharam, siue poeseos vim, et celeres sagittas, artem scilicet sagittandi, illum vero, pietate erga patrem commotum, maluisse

n) Hinc Graecorum prouerbiū
πολυθρύλλητον : ἰατρὸς ἀδόλυστος νοσῶν-

τι πάλιν νῆσος, ortum traxisse omnino videtur.

luisse herbarum scire potestates et vsum medendi, et *inglorium* exercere *mutas artes*. *Mutus* hic nihil aliud significare potest, quam *ignobilis, obscurus, cuius nulla fama est, nec gloria*. Saepius vero res *ignobiliores* atque *indignas* a poetis vocatas fuisse *mutas* et *surdas*, pluribus videre erit apud CASP. BARTHIVM°. Confert hic poeta artem medicam cum reliquis, munere, et artibus APOLLINIS, et respectu illorum eam ignobilem vocat, idque, vt hoc magis patefieret, adiungit, lapycem artes *mutas* exercere maluisse *inglorium* p. Quid hoc aliud dictum est, quam eam fuisse lapycis in *depositum* parentem pietatem, vt, vel neglectis aliis nobilioribus artibus, et praecipue augurandi munere rarissimo, quibus immortale nomen consequi potuisset, maluerit exercere *ignobilem* artem, qua nulla gloria pararetur. Excellentissimum nobis SILIVS ITALICVS, egregius ille VIRGILII imitator^q, suppeditat exemplum, quo vocem *mutus* et *inglorius* coniunxit, vnā alteram explicantem, eadem ratione, vt in nostro VIRGILII loco:

Atque

o) *Aduers. Lib. XVII. cap. u. p. 874. et XIX. cap. 14. p. 957. id. ibid. Lib. XXV. cap. 4. p. 1218.* adhuc aliam curiosiorem suppeditat *mutarum artium* notionem, sed ad hunc nostrum VIRGILII locum minus quadrantem.

p) DANIEL LE CLERC *Hist. de la Medecine Part. I. Liv. I. Chap. 10. p. 35.* Les commentateurs de ce Poete sont fort en peine de savoir, pourquoi la Medecine est ici appelée un art muet. Elle seroit fort mal nommée, si elle avoit été du tems d'Enée sur le pied, ou elle est aujourd'hui; mais alors les Medecins laissoient parler

pour eux leurs mains et leurs medemens. Au tems de VIRGILE il n'en étoit pas tout à fait de même, et l'on ne raisonnoit déjà que trop. Je crois, que pour bien expliquer ce passage, il faut supposer, que le mot *mutas* a du rapport à celui de *inglorius*, et que VIRGILE a regardé la Medecine comme un art, qui ne fait pas grand bruit, et qui n'apporte pas une grande gloire à ceux, qui l'exercent, cetera.

q) *Punic. Lib. III. v. 577. seqq. edit. ARNOLDI DRAKENBORCH. Trai. ad Rhen. 1717. p. 173.*

*Atque ille, haud umquam parcus pro laude cruoris,
Et semper famae sitiens, obscura sedendo
Tempora agit, mutum voluens inglorius aeuum
Sanguine de nostro populus: blandoque veneno
Desidia virtus paullatim euicta senescit.*

At clamitant boni Viri ^r, VIRGILIUM ita loqui non potuisse, quum sequutus esset HOMERUM ^s, semper artem medicam honore adficientem, heroasque suos ob medicam peritiam laudantem, et iniurius ita fieret in artem medicam, quae nobilissima sit, et excellentissima; Non vero anquirimus, quid dicere debuisset VIRGILIUS, sed quomodo vere loquutus est. Idne fecerit iure vel iniuria? aliis efficiendum relinquimus, nec res est nostri iudicii ^t.

^r) DAN. VINK in *lib. cit. Sect. III. Cap. 6. § 4. p. 449.*

^s) Vide EVERARD. FEITHII *antiquitates Homericas Lib. IV. Cap. 15. in IACOBI GRONOVII Thesaur. Graec. Antiq. Vol. VI. pag. 3713.*

^t) CASPAR A REIES, omnibus his enumeratis sententiis, quacnam sint, et quo modo refutentur, tandem ipse, explicationi optime omnium se subuenturum, putat. Illis itaque acrius traductis, qui *mutus* per obscurus et ignobilis interpretari audent, plane nouam, scilicet, et vix auditam loci suppeditat expositionem. En tibi diserta et miranda eius verba: *Dicimus ergo, VIRGI-*

LIVM mutam dixisse medicinam, et illius artificem inglorium, non simpliciter, et in eam odiosus, nec eo animo, ut medicis conuicium faceret, sed eo solum, quia videret, artem non semper finem optatum consequi, cet. quare tunc manet scientia muta, et non nisi silere nouit, quum se sine suo frustrari videat, et ipse medicus eo tempore obstupescit recedat, et inglorius, et plarumque male mulctatus cet. in Elysio iucundarum Quaestionum campo, Quaest. VII. p. 103. seq. Quasi vero quaeratur, quo animo et consilio dixerit poeta artem medicam mutam? ut reliqua absone et ridicula taceam.



D

SECTIO

DE AEGROTORVM
S E C T I O I I.

DE
EXPOSITIONE AEGROTORVM IN TEM-
PLA MEDICINAE PETENDAE CAVSSA
SPECIATIM.

§ I.

Expositio aegrotorum in templa, et incubatio generatim demonstrata. Sacerdotes olim, in primis Aegyptii, artis medicae peritissimi. Notatus H. CONRINGIVS.



Vidimus huc vsque, aegrotos antiquissimis tempo-
ribus in viis publicis fuisse constitutos, medi-
cinae a praetereuntibus petendae caussa; Nunc
eosdem, ad sacerdotes confugientes, et in templis colloca-
tos, visitemus. Apud AEGYPTIOS in primis sacerdotes,
quos prophetas vocabant, rei medicae fuisse peritissimos,
cognoscere erit ex HELIODORO ^u, et praecipue DIOGENE
LAERTIO ^x, EVRIPIDEM, a sacerdotibus Aegyptiis cura-
tum, sic referente: "Ενθεν τε, ex Italia scilicet, a Pythagori-
cis, PLATO, εἰς Αἴγυπτον παρὰ τὰς προφῆτας· ἔφασιν, καὶ Εὐ-
ριπίδην αὐτῶ συνακολουθεῖν, καὶ αὐτόθι νοσήσαντα πρὸς τῶν ἱερέων
ἀπολυθῆναι τῇ διὰ θαλάττης θρασυτείᾳ. Οὐδὲν καὶ εἰπεῖν γ· Θάλασ-
σα

^u) *Aethiop. Lib. III. pag. 156. seqq.*
Edit. HIERON. COMMELINI, Lugd.
Batau. 1611. vbi ars medica pag. 162.
καὶ ἐξεχλὴν nominata observatur
θεῖα τέχνη.

^x) *In Vita Platonis Lib. III. Segm.*
6. Edit. MARC. MEIBOMII, Amste-

laedami 1692. p. 168. Vide ISAACI
CASAVBONI et TH. ALDROBAN-
DINI notas in hunc locum, item
AEGIDII MENAGII *Observatt.* in
eundem p. 139. *seqq.*

^y) Versus est ex *Iphigenia in Tau-*
ris

σα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακὰ, ἀλλὰ καὶ, κατ' Ὁμήρον, φάναι, πάντας ἀνθρώπους Αἰγυπτίης, ἰατρὲς εἶναι. Quem locum male intellectum falso interpretatus est HERMANN. CONRINGIVS dē PLATONE^z, eamque per aquam marinam factam curationem, vti consuevit, magicam esse, putat, id quod egregie, vt quam plurima alia, euertit veris argumentis Vir consummatae eruditionis, OLAVS BORRICHIVS^a. Haec vero non tantum facta esse a sacerdotibus, sed etiam litterarum monimentis consignata, vt hoc maior iteratae esset vsus experientiae, et de oblato aegroto hoc melius ex descriptione antea curatorum, vel mortuorum, iudicium ferre possent, essetne periturus, an non? ita habet HORAPOLLO^b: Ἱερογραμματεῖα δὲ, designant scilicet Aegyptii, ἐπειδὴ ζῶν καὶ θάνατον οὗτος διακρίνει· ἐστὶ δὲ παρὰ τοῖς ἱερογραμματεῦσι καὶ βίβλος, ἱερὰ καλεμένη Ἀμβρῆς, δι' ἧς κρίνεται τὸν κατακλιθέντα ἄρρωστον· πότερον ζῶσιμός ἐστιν, ἢ οὐ, τῷτο ἐκ τῆς κατακλίσεως ἄρρώστου σημειούμενοι. Sed haec, haud ita proprie ad institutum pertinentia, hic obiter tantum adnotasse iuvat.

D 2

§ II.

ris 1193. ad quem locum confer, sis, IOANNIS BRODAEI ET IOSVAE BARNESII notas in huius EVRIPIDIS Editione, Cantabrigiae 1694. p. 100.

z) In libro: de Hermetica Medicina, Lib. I. Cap. 11. p. 108. Helmsstadii 1669. edit.

a) In Hermetis, Aegyptiorum, et Chemicorum sapientia, ab HERMANNI CONRINGII animaduersionibus vindicata, Lib. I. Cap. 7. § 9. p. 163. Hafniae 1674. edit. Confer ibid. quae doctissime de curatione mor-

borum per lotionem, aqua marina factam, contra CONRINGIVM disputat. Adde, quae, de vsu aquae marinae in ὑδροφοβίης curatione, habet FRIDERICVS DEKKERS in Exercitationibus practicis circa medendi methodum, Lugd. Batavi. 1694. edit. § X. p. 561. seqq.

b) Hieroglyph. Lib. I. Cap. 38. quem in locum dignissimi sunt, quos conferas, IOANNES MERCERVS, IOANNES CAVSINVS, ET IOANNES CORNELIVS DE PAW.

§. II.

De incubatione *Speciatim*. Loca in Graecia incubatione clara, fanum AESCVLAPII Atheniense, Pergamenum, Epidaurium, Coum, Triccenſe, Achaicum Pellenaeum, reliqua. Item SERAPIDIS templum Canobicum, et PLVTONIS PROSERPINAEque aedes, antrumque CHARONIVM, in Nyſaeis. Templum AESCVLAPII Tiberinum, et Antiatinum, incubatione apud ROMANOS celeberrimum. Notatus C. A REIES, et H. CONRINGIVS. Error B. MARLIANI et I. CASAVBONI.

Incubuisse quondam veteres in templis et aliorum oraculorum, et medicinae exigendae, et a Diis per somnum petendae causa, notissima res est. Hinc orta est loquutio: *incubare Deo*^c. Sed in praesentia de *incubatione*, medicinae gratia instituta, tantum verba facere certum est^d. Videamus, quorum praecipue Deorum templa apud veteres Graecos atque Romanos maxime ab aegrotantibus visitata fuerunt, ut ibi *incubantes* per somnum salutem a Diis repeterent. Ex his sine dubio AESCVLAPII fanum in primis erit nominandum, quippe quod in omnium rerum gestarum scriptorum est ore^e. Ita lepidissimus veteris comoediae scriptor ARISTOPHANES in fabula, quae inscribitur PLVTVS, fingit, PLVTVM incubare cum seruo in fano AESCVLAPII, et ita paullo post a caecitate liberari^f.

XP.

c) PLAVTVS in *Curc. Act. II. Scen. 2. v. 16. incubare satius te fuerat Ioui*. Vide ADRIANI TVRNEBI *Aduersar. Lib. XI. Cap. 7. p. 352.*

d) Vid. HERMANNI CONRINGII *Exercit. de incubatione in fanis Deorum, medicinae causa olim facta, Helmestadii 1659. quam inseruit Fasciculo Dissertationum rariorum de Antiquitatibus sacris et profanis Cel.*

IVL. CAROLVS SCHLAEGER p. 125. *seqq. Helmestadii 1742.*

e) Vid. *Marmorum Oxoniensium, Arundelianorum, Seldenianorum, ceterorum, Londini 1732. edit. marmorum VIII. et HUMPHRIDI PRIDEAUX notas in idem marmor p. 473.*

f) In *Plut. Act. II. Scen. 3. v. 410. seqq. p. 22.* Vid. CAROLI GERRARDI notas in *b. l. in Edit. IVD. KYSTERI, Amstelae dami 1710. p. 31.*

XP. Μὰ Δί' ἄλλ' ὅπερ πάλαι παρεσκευαζόμεν
 Ἐγὼ, κατακλινεῖν αὐτὸν εἰς Ἀσκληπιῶ,
 Κράτιστόν ἐστι.

Et paullo inferius s:

XP. Εγὼ δὲ, καὶ σύ γ', ὥς τάχις τὸν θεόν
 Ἐγκατακλινῶντ' ἄγωμεν εἰς Ἀσκληπιῶ.

ΒΛ. Καὶ μὴ διαλείβωμέν γε, μὴ πάλιν τις αὖ
 Ἐλθὼν διακώλυσθαι τι τῶν προέγευ ποιεῖν.

Et tandem PLUTVM per hanc incubationem caecitate liberatum esse ab AESCVLAPIO, sic refert^h:

ΚΑΡ. Ὁ δεσπότης πέπραγεν εὐτυχέτατα,
 Μᾶλλον δ' ὁ Πλῆτος αὐτός. ἀντὶ γὰρ τυφλῷ
 Ἐξωμμάτῳται, καὶ λελάμπρυνται κόρας,
 Ἀσκληπιῶ Παιῶνος εὐμενῆς τυχών.

ARISTOPHANES vero nullo alio consilio huius rei mentionem fecit, quam ut locum inueniret commodum, rem, ciuibus tam sacram, atque religiosam, traducendi, omniumque sibilo exponendi. Paullo enim postⁱ iam citata verba seruum introducit, qui, vna cum PLUTO in AESCVLAPII fano incubuisse fictus, omnem herae historiam incubationis ita narrat, ut non satis miremur, poetam, licet, maximam, sciamus, veteris comoediae fuisse libertatem, non esse discerptum a populo superstitioso. Sed haec de Atheniensi AESCVLAPII fano dicta sunt, transgrediamur ad Pergamenum. De

D 3

hoc

g) Ibid. Act. II. Scen. 6. v. 620. seqq. p. 31.

h) Ibid. Act. III. Scen. 1. v. 633. p. 32.

i) Ibid. Act. III. Scena 2. tota p. 33. seqq. c. A REIES, nimio laborantem studio gloriae artis medicae conseruandae, hic ARISTOPHA-

NIS locus mire angit, et vehementer timet, ne artis salutaris laus et honor quid inde capiat detrimenti, ideoque abigendae iniuriae curam sic suscipit, ut sane anceps haeream, sitne ridenda, vel potius miseranda absurdissima rei defensio? In Elyfio incundarum Quaestionum campo, Quaest. VII. p. 94. seqq.

hoc HERODIANVS^k: Ἡπείχθη, ANTON. CARACALLA, εἰς Πέργαμον τῆς Ἀσίας, χηρῶσαι βυλόμενος θεραπείας τῷ Ἀσκληπιῷ, ἀφικόμενος δὲ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὅσον ἤθελε τῶν ὀνείρατων ἐμφορηθεὶς, ἦκεν εἰς Ἴλιον. Epidaurium vero, quod priori dedit originem^l, omnium clarissimum fuit incubatione, sic referente STRABONE^m: Καὶ αὕτη δ' ἐκ ἄσημος ἡ πόλις, Epidaurus, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῷ Ἀσκληπιῷ, θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιτευμέναι, καὶ τὸ ἱερὸν πλήρες ἔχοντος αἰ τῶν τε καμνόντων καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμένοι τυγχάνουσιν αἱ θεραπείαι. Καθάπερ ἐν Κῶ τε καὶ Τρίκκῃ. Quibus haec ex PAVSANIAⁿ adiicienda sunt: Ἀλικὸς λόγος ἐν γήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυρίων, αἱ τῷ Ἀσκληπιῷ τὰ ἰάματα ἐγγεγραμμένα ἔχουσιν. In celeberrimo hoc templo Epidaurio AESCVLAPII lenonem sistit incubantem, sanitatis recuperandae gratia, M. ACCIVS PLAVTVS^o

- - hic leno aegrotus incubat

in AESCVLAPII fano,

qui deinceps, spretus ab AESCVLAPIO, de non lato sibi a Deo auxilio ita conqueritur^p:

Migrare

k) Historiar. Lib. IV. Cap. 8. ex Edit. IOAN. HENR. BOECLERI, Argentorati 1694. p. 195. Confer LAVR. BEGERVM in Thesaur. Brandenburg. Vol. III. ad numism. in quo Pergameni AESCVLAPIO suo Caracallae et Getae salutem commendarunt, p. 135.

l) Vide PAVSANIAM in Corinthiacis sine Lib. II. Cap. 26. p. 171. seq.

m) Geograph. Lib. VIII. edit. ALMELOVEENII, p. 575. Conf. ISAACI CASAVBONI Comment. ad h. l. et HIERON. MERCVRIALIS Variar. Lect. Lib. I. c. 13. Vide eundem STRABONEM in lib. cit. lib. IX. p. 668.

n) In Corinthiacis, sine Lib. II. Cap. 36. p. 196.

o) In Curculion. Act. I. Scen. I. v. 61, 62. Edit. FRIDER. TAVEMANNI, Francof. 1621. p. 306.

p) Act. II. Scen. I. v. 1. seqq. pag. 323. Lubens fateor, me, in priori huius libelli editione, id commisisse erroris cum plurimis aliis, ut hunc PLAVTI locum de Tiberino AESCVLAPII templo explicarem, quum ad Epidaurium omnino sit referendus. Omnis enim Curculionis fabula non Romae, sed Epidauri, acta fuisse, fingitur.

*Migrare certu' st iam nunc e fano foras,
 Quando AESCVLAPI ita sentio sententiam:
 Ut qui me nihili faciat, nec saluom velit,
 Valetudo decrefcit, accrefcit labor.
 Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo,
 Geminos in ventre habere videor filios,
 Nihil metuo, nisi, ne medius disrumpar miser.*

In loco STRABONIS, paullo ante citato, obiter etiam mentionem factam esse *fani* AESCVLAPII in insula *Co* et *Tricca*, incubationibus admodum celebris, cognoscimus, sed de illo adhuc figillatim haec narrat idem rerum gestarum scriptor 1: 'Εν δὲ τῷ προαγείῳ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐστὶ σφόδρα ἑνδοξόν, καὶ πολλῶν ἀναθημάτων μετ' ὃν ἱερὸν, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ Ἀπελλῆς Ἀντίγονος, et paullo post 2: Φασὶ δ' Ἰπποκράτην μάλιστα ἐκ τῶν ἀνακειμένων θεραπευῶν ἐνταῦθα γυμνάσασθαι τὰ περὶ τὰς διαίτας. Superfunt etiam alia, et AESCVLAPII, et aliorum Numinum, templa in Graecia, quorum apud scriptores passim occurrit mentio, quae huc omnia referre et figillatim recensere, nec temporis angustia, nec instituti ratio, permittit. Propterea haec tantum adhuc ex

PAV-

q) Lib. XIV. p. 971.

r) CAL. PLINIUS SEC. *Histor. Natur. Lib. XXIX. Cap. 2. Edit. P. IO. HARDVINI, T. IV. p. 663. Tunc eam (medicinam) reuocauit in lucem HIPPOCRATES, genitus in insula Co, in primis clara ac valida, et Aesculapio dicata. Is quum fuisset mor, liberatos morbis scribere in templo eius Dei, quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque, ut VARRO apud nos credit, templo cremato, instituisse me-*

dicinam hanc, quae Clinice vocatur. Et a STRABONE, et PLINIO, his testimoniis adferri summam iniuriam HIPPOCRATI; argumento commotus, nescio quo, vehementer contendit H. CONRINGIUS in Hermetica Medicina Cap. XI. p. 117. et in Dissertat. de incubatione superius citata, § L. seqq. et patronus, non rogatus, causam agit, qua de re iure quodam suo eundem notauit OLAVS BORRICHIVS in Lib. cit. contra eius Hermeticam Medicinam, Cap. VII. § 12. p. 173.

PAVSANIA ¹ de *Achaico Pellenaeo* commemorasse sufficiet: Ἀπωλέω δὲ ἢ πολὺ ἀπὸ τῆ Μυσαίᾳ ἱερὸν ἔστιν Ἀσκληπιῷ, καλόμενον ΚΥΡΟΣ, καὶ ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ τῆ Θεᾶ γίνεται. ὕδωρ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀνέδην ἔστι, καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν πηγῶν τῆ Ἀσκληπιῷ τὸ ἄγαλμα ἱδρύται. Et de SERAPIDIS templo, incubatione claro, ex STRABONE ² haec subiicere liceat: Ἐχυσσα (Κάνωβος) τὸ τῆ Σεράπιδος ἱερὸν, πολλῇ ἀγιστεῖα τιμώμενον, καὶ θεραπείας ἐκφέρειν, ὥστε καὶ τῆς ἐλλογιμωτάτης ἀνδρὸς πιστεύειν, καὶ ἐγκοιμᾶσθαι αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ἐτέρων. Συγγράφουσι δὲ τινες, καὶ τὰς θεραπείας, ἄλλοι δὲ ἀρετὰς τῶν ἐνταῦθα λογίων. Quibus tandem ex eodem ³ addimus de templo PLVTONIS et PROSERPINAE ⁴, antroque CHARONIO, per incubationem aegrotorum celeberrimis: Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ τῇ μεταξὺ τῶν Τεράλλεων καὶ τῆς Νύσσης, κόμη τῶν Νυσαίων ἔστιν ἐκ ἀπωθεν τῆς πόλεως Ἀχάρακα, ἐν ᾗ τὸ Πλυντήριον, ἔχων καὶ ἄλλος πολυτελής, καὶ νεῶν Πλάτανός τε, καὶ Κόρης ⁵, καὶ τὸ Χαράνιον ἀνθρον ὑπερκεῖμενον τῆ ἄλλης, θαυμαστὸν τῇ φύσει· λέγουσι γὰρ δὴ καὶ τῆς νοσώδους καὶ προσέχοντος ταῖς τῶν Θεῶν τέτων θεραπειαῖς, φοιτᾶν ἐκεῖσε, καὶ διατῆσθαι ἐν τῇ κόμῃ πλησίον τῆ ἀνθρου, παρὰ τοῖς ἐμπείροις τῶν ἱερέων. Οἱ ἐγκοιμῶνται τε ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ διατάττουσιν ἐκ τῶν ὀνείρων τὰς θεραπείας. Οὗτοι δ' εἰσὶ καὶ οἱ ἐγκαλῶντες τὴν τῶν Θεῶν ἰατείαν. ἄγουσι δὲ πολλὰκις εἰς τὸ ἀνθρον, καὶ ἱδρύουσι μένοντες κατ' ἡσυχίαν ἐκεῖ, κατὰ περ ἐν φωλεῷ σιτίων χωρὶς ἐπὶ πλείους ἡμέρας. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἰδίοις ἐνυπνίοις οἱ νοσηλευόμενοι προσέχουσι, μυταγωγοῖς δ' ὅμως, καὶ συμβέλοισ ἐκείνοις χρῶνται ὡς καὶ ἱερεῖσι· τοῖς δ' ἄλλοις ἄδύτος ἔστιν ὁ τόπος, καὶ ὀλέθριος.

s) In *Achaicis*, sine Lib. VII. c. 27. in *Epist. ad ANDREAM MORELIVM* p. 112. 113.

t) *Geograph. Lib. XVII. p. 152.*

u) *Id. ibid. Lib. XIV. pag. 960. seq.*

x) Vid. EZECH. SPANHEMIYM *eiusd. p. 960 not. 7.*

y) T. I. AB ALMELOVEEN incubationem, veri maxime similem sequuti, Κόρης pro Ἥρας legere malimus. Vid. STRABONIS *Edit.*

ὁλεθρίους. Ex quibus STRABONIS locis, iam citatis, etiam id, quod curiosissimum, notatuque dignissimum, apparet, aegrotos non tantum pro se ipsos, sed sacerdotes etiam pro iisdem, incubuisse.

Nunc transeamus ad ROMANOS, et ibi *fana* AESCVLAPII consideremus. Quum Roma trienni vastaretur pestilentia, oraculorum Sibyllinorum suasu AESCVLAPIO, sub anguis, sibi dicati et proprii², forma, ex Epidauro Romam arcessito, et in insula Tiberina collocato, fanum ibidem exstructum fuit, quod fusius enarrat VALERIVS MAXIMVS². Ex quo simul loco docemur, etiam *Antii*, in Latinorum portu, dici itinere ab vrbe distante, quod putat PROCOPIVS, *aedem* fuisse AESCVLAPII, eiusdemque hospitio *anguem* in itinere vsum^b.

In templum illud *Tiberinum*, non in nosocomium, quod BARTHOLOMAEVS MARLIANVS putat^c, et quod iuxta hoc tem-

2) Vide EZECHIEL. SPANHEMII *notas in PLVTI Act. III. Scen. 2. v. 733. p. 262.*

a) *Lib. I. Cap. 8. n. 2. Edit. ABRAHAMI TORRENII, Leid. 1726. p. 94. Vid. ibid. PERIZONII not. 29. p. 96. Ibi nunc BARTHOLOMAEI est templum, de qua re, et causis, cur templum AESCVLAPII extra urbem exstructum fuerit, vide, sis, BARTHOLOMAEVM MARLIANVM, in Urbis Romae Topographia, cum notis ineditis FVLVII VRSINI, quae est in GRAEVII Thes. Rom. Antiq. Vol. III. p. 54. Cap. 16. p. 183.*

b) Conf. ORTELIUM et MARLIANUM *notas ad hunc locum* in eiusd. *Edit. c. not. var. ex rec. A. THYSII, Lugd. Bat. 1660. p. 103. seq.*

c) In *lib. paullo ante cit. Erraueritne vero BARTHOL. MARLIANVS, adfirmans, hos seruos, quorum fit mentio apud SVETONIUM, potius in nosocomium, quod postea pietas Christianorum exstruxit, quam templum AESCVLAPII, fuisse expositos, vel contra, cognosce poterit OLAI BORRICHII Antiqua Urbis Rom. Facie, in GRAEVII Thes. Antiq. Rom. Tom. IV. p. 1610.*

templum exstructum adserit, fuisse translatos seruos, quorum fit mentio expositorum in SVETONIO^d, adfirmare nulli dubitamus: *Quum quidam aegra et affecta mancipia in insulam AESCVLAPII, taedio medendi, exponerent, omnes, qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si conualuissent: quod si quis necare quem mallet, quam exponere, caedis crimine teneri.* Ex hoc SVETONII loco omnino clarum fit, etiam apud ROMANOS in fanis Deorum expositos fuisse aegrotos, in primis quorum de salute desperarent. Nescio sane, quam diram immanitatem extorquere velit CASAVBONVS^e ex re, quam veteres optimo consilio fecisse constat, ut scilicet Deo curandos offerrent, quorum vitae ipsi diffidebant?

§ III.

Observanda et peragenda ante incubationem: Ieiunium, sacrificia, lotio ex aqua marina. Aries AESCVLAPIO sacer. Incubatio in pellibus.
Variae somniorum species.

Incubaturi vero peragebant quam plurima ante, quam id facere adgrederentur, quibus, Numina propitia reddi, et ad mittenda somnia salutaria incitari, sibi persuadebant. Abstinebant, exempli causa, per aliquot dies a cibo et potu, ut scilicet ad commercium cum Diis hoc digniores accederent, id quod in iam recensito loco pluribus docet saepius laudatus STRABO. Sacra etiam faciebant, arietibus vel ouibus immolandis, quip-

d) In *Lib. V. TIB. CLAVDIO CAESAR. Cap. 25. p. 468.*

e) In notis ad h. l. in *Edit. I. G. GRAEVII p. 468. Antiquorum haec fuit dira immanitas, ut et recens natos infantes liceret tollere, vel exponere ad caedem, et liberos aut seruos aegrotos exponere taedio curandi. Sed*

longe alia esse videtur illa expositio liberorum, de qua cautum in *Cod. THEODOSIANI Tom. I. Lib. 5. Tit. 7. de Expositis, p. 487. seq. Edit. Ill. IOAN. DAN. RITTERI, Lipsiae 1736. Adde PETRI PETITI Miscell. Observatt. edit. Trai. ad Rhen. 1682. Lib. III. Cap. 16. p. 183.*

quippe quorum pellibus substratis incubabant, et vel hac de re, sibi Deos non defuturos esse, certo confidebant. Prius diserte docet PAUSANIAS^f: Καὶ πρῶτον μὲν καθήσασθαι νομίζουσιν ὅτις ἦλθεν Ἀμφιαράω χρησάμενος. Ἐστὶ δὲ καθάρσιον, τῷ θεῷ δύνειν. Δύοσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν ὅσοις ἐστὶν ἐπὶ ταυτὸ τὰ ὀνόματα. Προεξεργασμένων δὲ τέτων, κριὸν δύναντες αὐτῷ, καὶ τὸ δέγμα ὑποτρυσάμενοι καθεύδουσιν ἀναμένοντες δῆλωσιν ὀνείρατος. Alterum elegantissime designat VIRGILIUS^g:

*Hinc Italae gentes omnisque Oenotria tellus
In dubiis responsa petunt: buc dona sacerdos
Quum tulit, et caesarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosque petiuit.*

Qui factum fuit, vt pellibus stratis incubarent, in praesentia nostrum, amplius perquirere, non est, aliosque^h videre omnino praestabit, qui hanc rem pluribus exposuerunt. Immo ad peragenda ante incubationem id etiam pertinuisse, vt, medicinam per somnium petaturi, ex aqua lauarentur marina,

E 2

veri

f) In Atticis, siue Lib. I. Cap. 34. p. 84. Edit. I. KUHNI. Qua de causa hic arietes adhiberentur? divinare licebit, si coniecturae RAPHAEL. FABRETTI de HYGIA, arieti insidente, fidem habere velimus. Vide GISBERTI CUPERI *Monimenta Antiqua Inedita*, pag. 199. Confer, quae de ariete, AESCVLAPIO sacro, eruditissime ad gemmam, salutis sacrificium sistentem, est commentatus LAUR. BEGERVS in *Thesauro Brandenburgico Vol. I. pag. 69.*

g) *Aeneid. Lib. VII. v. 85.* Vid. TAVEMANNI nota ad hunc locum,

in Edit. IAC. EMMENESSII Tom. III. p. 23.

h) Confer IOANNES BAPTISTA PIVS in *Annot. post. Syllog. III. cap. 10.* item ALEXANDER AE ALEXANDRO *Dier. Genial. Lib. III. Cap. 26. p. 129.* IOANN. MEVR-SIVS in *Comment. ad LYCOPHRO-NIS Cassandr. v. 1050. Ed. Oxon. POT-TERI 1697. p. 88.* I. BRAVNII *Comm. de Vestitu Sacerdotum Hebr. Amstelod. 1701. Lib. I. § 63. 69. p. 75. seq.* IOAN. ALSTORPHII *Dissert. Philol. de Le-ctis veterum, Amstelod. 1704. Cap. V. de more dormiendi in pellibus, et Cap. XI. de lectorum usu extraordinario.*

veri saltim simile esse videtur ex hoc ARISTOPHANIS locoⁱ, vbi seruus PLVTVM ante, quam in AESCVLAPII *fano* incubaret, *aqua marina abstersum*, ita narrat:

ΚΑΡ. Ὡς γὰρ τάχιστα ἀφικόμεθα πρὸς τὸν θεόν
 Ἄγοντες ἄνδρα, τότε μὲν ἀθλιώτατον,
 Νῦν δ', εἴ τιν' ἄλλον, μακάριον κ' εὐδαίμονα,
 Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐπὶ θάλατταν ἤγομεν.
 Ἐπειτ' ἐλθόμεν - - - - -

ΚΑΡ. Ἐπειτα πρὸς τὸ τέμενος ἤμεν τῷ θεῷ.

Petituri vero per somnum Deorum consilia vel ipsi *incubabant*, vel sacerdotes id pro illis faciebant, et codicillis obsignatis, quibus inscripta, quae peterentur, erant, suppositis *incubabant*, et somnia capiebant. Cuius ritus speciatim, et generatim omnis huius oraculi nocturni, inuentionem absolute nimis Alexandro impostori adsignare videtur LVCIANVS^k, licet eius rei iam antiquiora existent vestigia^l. Tunc tandem

i) In PLVTO *Act. III. Scen. 2. v.* 653. *seqq.* p. 33. Vid. *Schol. antiq. ad b. l. ibid.* CAROLI GIRARDI *notas in b. l. p. 36.* et *easdem* EZECHIEL SPANHEMII p. 260. Adde, quae paullo ante in *hac Sect. § I. not. y. p. 26. seq.* fusius de *aqua marina* disputauimus.

k) In PSEVDOM. *Edit. IOAN. G. GRAEVI, Amst. 1687. Tom. I. p. 776. seqq.* ad quem locum conf. ANTON. VAN DALEN *de Oraculis Ethnicorum Dissert. I. Amstelod. 1700. Cap. II.* et IAC. SPON *Recherches curieuses d'antiquité trente unieme Dissert.*

tation sur l'histoire du faux prophete Alexandre de Lucien, illustrée par les medailles. De incubatione, in templis facta, oraculorum a Diis petendorum causa, et iis, quae tum ibi obseruata fuerunt, vid. IACOBVM GVTHERIUM *de Veteri Iure Pontificio Lib. IV. Cap. 1. p. 174.* in I. G. GRAEVI *Thesaur. Ant. Rom. T. V. et THOM. DEMPSTERVM in Paraliip. ad IOAN. ROSIN. Antiq. Rom. Lib. II. Cap. 2. p. 87. seqq.*

l) Vid. PAVSAN. in *Atticis, siue Lib. I. Cap. 34. p. 84. Edit. cit.* Et STRABON. *Geogr. Lib. XIV. p. 961.*

dem illis *incubantibus* varia se offerebant somnia, quod saltem sibi persuadebant, et videbant, vel res ipsas sibi euenturas, vel earum tantum imaginem quamdam et symbolum, vel Deos ipsos, illis oracula per somnum edentes. Priorem speciem, ubi scilicet res ipsae perspicue admodum exhibentur, vocant ὄραμα, et nonnulli etiam Θεωρηματικόν; si res futurae per solam figuram, vel symbolum aliquod aliud in somno repraesentantur, ὄνειρον adpellant ἀλληγορικόν; si vero tandem Dii ipsi, vel alia specie, quam sumebant, visionibus colloquiisque nocturnis homines dignabantur, χρηματισμός dicitur^m. Singula singulorum suppeditant exempla. Sic eiusmodi ὄραμα vel ὄνειρος Θεωρηματικός fuit, quo mulieri cuidam curatio ὑδροφοβίας per silvestris rosae radicem oblata per somnum fuit, fusius id exponente PLINIOⁿ; "Ονειρος vero ἀλληγορικός, vel visio figurata, ut ita dicam, fuit, quum mulier quaedam, graui mammae inflammatione laborans, per somnum, sibi mamam ab oue exfugiri videret, indeque sibi herbam ἀγρόγλωσσον, Latinis *plantaginem*, profuturam colligeret; de qua quidem re sic est apud ARTEMIDORVM^o: γυνὴ ἔδοξε περὶ μαζὸν φλεγμονὴν ἔχουσα, ὑπὸ προβάτῃ θηλάζουσα, ἀγρόγλωσσον βοτάνην καταπλασσαμένη ἰάθη. διὰ τὸ τῷ αὐτῇ ὄνομα σύνθετον εἶδεν τὴν τῷ ἀγρογλώσσῃ βοτάνην. De Numine, per somnum dormientibus apparente, ipsoque ferente auxilium aegrotantibus, exemplum suppeditat AELIANVS^p, qui lepidissimam de Aspa-

E 3

fia

m) IOANN. POTTER. in *Archaeol. Graec. Lib. II. Cap. 2. de Graecorum Diuinatione et Oraculis in genere*, in IAC. GRONOVII *Theaur. Antiqu. Graec. Vol. XII. Part. II. p. 268.* Conf. IAMBELICH. de *Mysteriis Aegyptiorum Sect. III. Cap. 2. Edit.*

Oxonienf. THOMAE GALE, et not. in *h. l.*

n) *Hist. Nat. Lib. XXV. Cap. 2.*

o) In *Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24. Edit. NICOLAI RIGALTII, p. 215.*

p) *Hist. var. Lib. XII. Cap. 1. ibi vide, sis, IAC. PERIZONIUM.*

sia quadam, tumore menti laborante, et post, quam a medicis neglecta fuisset, ab ipsa Venere per somnum curata, narrat historiam. Sed de his iam dicta sufficiant, fusius, vel magis confusius, enarrata qui scire cupit, adeat VINKIVM q, strenuum locorum ex scriptoribus sine discrimine, et haud raro importune, immo inepte, corraforum gerulum.

§ IV.

Exemplo somniorum, medicamenta extra incubationem offerentium. M. ALEXANDRI somnium fictum. VESPASIANI miraculum simulatum. Notatus I. CASABEONVS. SVETONIVS explicatus. ADRIANI miraculum non verum.

Nunc, ad ea explicanda accedamus, oportet, quae incubantibus, post sanitatem a Diis per somnium, vel oraculum nocturnum restitutam, peracta fuerunt. Antea vero, quam id agere adgrediamur, animi caussa, digredi paullulum libet ad eiusmodi *somnia medica*, ea vero ita vocare liceat, in quibus morbo monstrata medicina, quae extra incubationem passim huic, vel illi, obuenerunt. Ita MAGNI ALEXANDRI somnium, CVRTIO^r sic referente, habemus: *Et proelio, et sollicitudine fatigatus* (Alexander), *quum Ptolemaeo* (saucio laeuo humero) *adsideret, lectum, in quo ipse adquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se, exponit, speciem draconis oblatam, herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset; Colorem quoque herbae referebat, agniturum, si quis reperisset, adfirmans, inuentamque deinde, quippe a multis erat requisita, vulnere imposuit: protinusque, dolore finito, intra breue spatium*

q) In lib. cit. Sect. I. Cap. 5. p. 61. seqq.

r) Lib. IX. cap. 8. Vide elegantissima, quae congeffit ad hunc lo-

cum IOAN. FREINSHEMIVS, in Edit. HENRICI SNAKENBURG. Delphis et Lugd. Bat. 1724. pag. 728. seq.

spatium cicatrix quoque obducta est^s. Sed tantum abest, vt, vere hanc herbam M. ALEXANDRO per somnum monstratam fuisse, credamus, vt potius cognitum atque perspectum habeamus, haec a Principe eo consilio esse ficta, vt remedio, ab artis medicae perito procul dubio sibi commendato, tanto maiorem, ceu diuino, conciliaret auctoritatem. Huc accedit, M. ALEXANDRUM semper et vbique diuini quid adfectasse, quum se a Ioue prognatum, et sibi ipse, et omnibus aliis persuadere vellet. Nostram vero coniecturam egregie corroborat STRABO^t, eandem fouens sententiam: Τρωθέντα δὲ, inquit, Πτολεμαῖον, κινδυνεύειν (ἔφασαν scilicet) ἐν ὕπνῳ δὲ παρατάντα τινὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, δεῖξαι ῥίζαν αὐτόπρεμνον, ἣν κελεύσαι τρέβοντα ἐπιτίθεναι τῷ τρωθέντι. ἐκ δὲ τῆς ὕπνης γινόμενον, μνημόνεον τῆς ὀφείας, εὐρεῖν ζητοῦντα τὴν ῥίζαν πολλὴν πεφυκυῖαν. καὶ χεῖσασθαι, καὶ αὐτὸν, καὶ τὴς ἄλλης. ἰδόντας δὲ τὴς Βαρυβάργης εὐρημένον τὸ ἀλέχημα, ὑπηκόους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. εἰκὸς δὲ, τινὰ μνηύσαι τῶν εἰδότην. τὸ δὲ μυθῶδες προσετέθη κολακείας χάριν^u. Apud rerum gestarum scriptores varia occurrunt exempla, quibus, quosdam per somnium monitos fuisse, produnt, vt morbo auxilium ab iis, penes quos esset summa imperii, peterent. Eiusmodi quidquam narrat SVETONIVS^x: *Au-*
toritas

s) Eandem herbam et Ptolemaeo, et aliis militibus, egregium praestitisse vsum, non vero externe adplicatam, sed ore adsumtam, narrat IVSTINVS *Lib. XII. Cap. 10. 3.* Conf. ADRIANI TVRNEBI *Aduersar. Lib. V. Cap. 19.*

t) *Geogr. Lib. XV. p. 1052. seq.*

u) Eandem fere habet DIODORVS SICVLVS *Lib. XVII. p. m. 570.* historiam, mutatis tamen pluribus

circumstantiis, diserte adferens, plantam et externe adplicatam, et ore adsumtam, Ptolemaeo fuisse salutarem.

x) In *Lib. VIII. TIT. FLAV. VESPASIANO, Cap. 7. p. 632.* Eadem, sed paullo immutata, etiam refert C. CORN. TACITVS *Hist. Lib. IV. Cap. 51.* qui et rei fidem ipse habere viderur. Conf. *ibid. LVPANI notam, Ed. IAC. GRONOV. p. 540.*

toritas et quasi maiestas quaedam, ut scilicet inopinato et adhuc nouo Principi (TITO FLAVIO VESPASIANO scilicet) deerat: haec quoque accessit: E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, sedentem pro tribunali, pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonstratam a Serapide per quietem: restitutum oculos, si inspisset: confirmaturum crus, si dignaretur calce contingere. Quum vix fides esset, rem vlllo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentauit, nec euentus defuit. ISAACVS CASAVBONVS: Agnoscis, inquit, pie lector, falsam imitationem miraculorum Christi. Sic solitus hominibus illudere ο δαίμων. Vix crediderim, haec profecta esse a daemone quodam malo, hominibus illusuro, nec est, quod rei explanationem altius repetamus, praecipue, quum eadem in disertis SVETONII verbis ipsa satis luculenter sit posita. Dicit nempe SVETONIUS, inopinato et adhuc nouo Principi defuisse auctoritatem et quasi maiestatem. Quidni igitur potius credamus, hos aegrotos, quorum fit mentio in loco SVETONII, non vere laborasse, sed potius ab Imperatoris amicis pecunia, vel alio modo, fuisse corruptos, ut morbum simularent, et publice ab Imperatore opem exigerent, quam a Diis per somnum fingerent monstratam? Quid melius, quid accommodatius, quaeso, hac re excogitari potuit, ad corroborandam summo opere Principis auctoritatem et maiestatem? tunc sane a populo creditus procul dubio fuit, a Diis ipsis electus et datus, quippe quem suo dignarentur commercio, cuique miraculorum, quae videbantur, faciendorum, potestatem concederent. Huc accedit, amicos Caesarem, vel vere, vel per speciem, non audentem, extremo

tremo hortatos fuisse, ut faceret, quasi rei exoptatum euentum iam cognitum atque perspectum haberent². Idem fere exemplum refert SPARTIANVS³: *Venit de Pannonia quidam natus caecus ad febrientem ADRIANVM, eumque contigit: quo facto, et ipse oculos recepit, et ADRIANVM febris reliquit: quamvis Marius Maximus, haec per simulationem facta, commemoret. Quod et mihi ipsi, artificii ita factum fuisse, nullo negotio persuadebitur*^b.

§ V.

Observata et peracta post incubationem. Dona, Diis pro recuperata sanitate oblata, donaria dicta. Vestes. Aurum vel Argentum signatum. I. P. TOMASINI error. Tabulae votivae varii generis. Notatus IANVS BROCKHVSIVS, et TOMASINVS iterum lapsus.

Tandem, ea persequamur, necesse erit, quae a conualescentibus, post recuperatam, per *incubationem*, sanitatem, facta fuerunt, ut Diis Seruatoribus gratias et agerent, et referrent. Generatim a morbis liberatos Diis aliquid consecrasse, beneficentiae eorum remunerandae causa, ex HIPPOCRATIS loco^c clarum fieri videtur, ubi de virginibus, a furore vterino liberatis, loquitur: *Φρονήσας δὲ τῆς ἀνδρώπῃς, τῇ Ἀγ-τέμιδι αἱ γυναῖκες ἄλλὰ τε πολλὰ, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ πολυτελέστα-τα ΤΩΝ ἸΜΑΤΙΩΝ καθιεῖσι τῶν γυναικείων, κελευόντων τῶν μαντεῶν, ἐξαπατῶμεναι.* Sigillatim vero oraculi consilio refe-ctos,

2) Eandem nobiscum hoc de miraculo VESPASIANI fouet sententiam THOM. BARTHOLINVS in *Miscellaneis Medicis de Morbis Bibli- cis*, edit. Francofurti 1705. XX. *Caecus luto curatus* p. 51. seq.

a) In ADRIANO CAESARE, Cap. XXV. Conf. CLAVD. SALMASIVM,

et IANVM GRVTERVM ad h. l. in *Edit. Scriptor. Histor. August. c. not. var.* Lugd. Batav. 1671.

b) Conf. IAQVESSERES *Traité sur les miracles* p. 276 seqq.

c) Περὶ Παρθενίων, *Edit. LINDE- NII*, Tom. II. p. 357. § 2.

ctos, in quibus praecipue *incubantes* numeramus, Diis *aurum* vel *argentum signatum* dedicasse, elucet ex PAUSANIA^d, sic de Graeciae gente, *Oropiis*, referente: Ἐστὶ δὲ Ὠρωπίοις πηγὴ πλησίον τῆς ναῦ, ἣν Ἀμφιαγὰς καλεῖσιν, ἣντις θύοντες ἔδεν ἐς αὐτήν, ἔδ' ἐπὶ καθαυσίοις ἢ χέριβι χεῖσθαι νομίζοντες. Νόσῃ δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαλτεύματος γενομένῃ, καθέστηκεν ἀργυρον ἀφείναι καὶ χρυσὸν ἐπισημεῖν ἐς τὴν πηγὴν. Ad eandem rem adlufisse LVCIANVM^e, ludicra varia per iocum de miraculis statuæ Pelichi, Ducis Corinthii, enarrantem, ex his fufius cognoscere erit: Πολλοὶ ἔκειντο ὀβολοὶ πρὸς τοῖν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἄλλα νομίσματα ἔνια ἀργυρὰ πρὸς τὸν μηρὸν, κηρῶ κεκολλημένα, καὶ πέταλα ἐξ ἀργύρου, εὐχαὶ τινὸς, ἢ μισθὸς ἐπὶ τῇ ἰάσει, ὅποσοι δὲ αὐτὸν ἐπαύσαντο πυρετῶ ἔχόμενοι. Sed et alii erant complures gratiarum Diis referendarum modi. Ita, exempli caussa, *tabulas* templi parietibus, vel aliis locis^f, adpendebant, vel, si marmoreae essent, ipsis illis inferebant *votivas*, quod contendit IACOB. PHILIPP.

LIPP.

d) In *Atticis*, *sive Lib. I Cap. XXXIV. p. 84.*

e) In PHILOPSEVDE, *Ed. GRAEVIAN. T. II. p. 340. seqq.* Nescio, qui fiat, VI I. P. TOMASINVS, in *Lib. de Donar.* in GRAEVII *Thes. Rom. Ant. Tom. XII. p. 867.* se scire, neget, quam significare voluerit LVCIANVS statuam, et, longe aliam esse, falso adfirmet: *Plene profecto et curiose omnia, quae ad superstitionis ritum spectant; quatenam ea tamen fuerit, nulla mentio. Febris fuisse, baud dixerim, quum solis Romanis ea in honore esset: quin potius AESCVLAPII aut HYGIAE, cuius venerationem a Graecis institutam in confes-*

so est. Quum tamen id edoceant clara LVCIANI verba, eaque admodum diferta, quae haec nostra citata paullo antecedunt. Conf. I. CASSIUS ad locum SVETONII in OCTAV. CAESARE AVGVSTO, ubi de stipe, ex voto pro Caesaris salute in lacum Curtii ab omnibus ordinibus coniecta, loquitur. *Edit. GRAEV. p. 212.*

f) Vid. IAC. GVTHERRII *de veteri Iure Pontificio Lib. III. Cap. 9.* in GRAEVII *Thesaur. Rom. Antiq. Tom. V. p. 135.* et IOAN. GODOFR. LAKEMACHERI *Antiq. Graec. Sacr. Cap. VII. § 24. seqq. de Donariis.*

LIPP. TOMASINVS^g, quae *pictae* erant, vel *scriptae*, vel *utrumque*, vel columnis inscribebant et morbum, et eius curationem. In *pictis* exprimebant membri, antea laborantis, nunc vero opera diuina resecti, figuram. Hoc videre erit ex monumento, quod ibidem^h sistitur, in quo variae corporis humani partes egregie expressae conspiciuntur, et elucebit etiam eximie ex hoc Priapeio carmineⁱ, ubi *tabula votiua* illa scite nomine *memoris tabellae* insignitur:

*Cur pictum memori sit in tabella
Membrum, quaeritis, unde procreamur.
Quum penis mihi forte laesus esset:
Chirurgique manum miser timerem:
Diis me legitimis, nimisque magnis,
Vt Phoebo, puta, filioque Phoebi,
Curatum dare mentulam verebar.
Huic dixi, fer opem, Priape, parti,
Cuius tu, pater, ipse par videris:
Qua salua sine sectione facta,
Ponetur tibi picta, quam leuaris,
Parque, consimilisque concolorque,
Promisit fore, mentulamque mouit
Pro nutu Deus, et rogata fecit.*

Pulcerrima eiusmodi γαγγερία, quam ad *pictas* referre licebit, adhuc Romae exstat^k, ubi scilicet figura binarum plantarum pedis, adscriptis litteris H. D. candido marmori

F 2

in-

g) De Donariis veterum, Cap. VII. p. 785.

h) Lib. cit. Cap. II. p. 754.

i) XXXVII. vid. ibi comment.

k) In cit. libr. TOMASINI Cap. VII. p. 788.

insculpta inuenitur, quod monimentum a quodam, pedibus laborante, post recuperatam sanitatem, *HYGIAE* consecratum fuisse, cum doctis quibusdam viris adfirmare, nulli dubitamus. Porro etiam in eiusmodi *tabellis votiuis pictis* expressas fuisse imagines eorum, qui morbo conualuerant, clarum fiet omnino ex loco *STRABONIS*¹, superius paullo adlato, qui, ubi de *Asclepieo*, in Graeciae quodam loco, admodum celebri plurimis *tabulis votiuis*, loquitur, mentionem facit imaginis Antigoni, ab Apelle depictae, quae ibidem etiam obuেনiat. Haec de *pictis* tantum dicta sunt. Consideremus iam paullo curiosius *scriptas tabellas votiuas*, cuiusmodi fuerint conditionis. Hae rursus in varias diuiduntur species, quarum una est, *in quibus tantum nomen Dii, vel Deae, vel vtriusque, cuius beneficio quis conualuerat, conspicitur, adiecta gratiarum actione.* Inter alias eiusmodi quam plurimas digna est in primis, quae hic adferatur ex *IANO GRVTERO*^m:

ISI. SACR
L. MAGIVS
PHILEAS. VI. VIR
AQVIL. OB
SALVT. GRATIANI
FILII ET GRATIAE

Et

1) *Huius Dissert. Sect. II. § 2. p. 31.* I. G. GRAEVII, *Amstelod. 1707. edit.*
m) In *Theaur. Inscript. ex recens.* Tom I. Part. I. p. LXXXII. n. 6.

Et haec ex THOMA REINESIOⁿ:

ISIDI. ET. SERAP
SACRVM
EX. VOTO
PRO. FILIOLI SALVTE
SVSCEPTO
SAVRANA. FECIT

Tabularum votiuarum scriptarum altera species haec est, in quibus et Numinis Seruatoris nomen adscriptum est, et morbus nominatus, quo quis antea laborauerat. Huius peregregium exemplum suppeditat IOAN. PIERIVS VALERIANVS^o:

AESCVLAPIO
ET. HYGIAE. CE
TERISQ. HVIVSQ
LOCI. SALVTARIB
C. IVL. FRONTO
NIANVS. VET. EX
B. F. COS. LEG. V. M. P
REDDITIS. SIBI. LVMI
NIBVS. GRAT. AGE. EX
VISO. PRO. SE. ET. CARTEIA
MAXIMA. CONIVG. ET. IVL.
FRONTINA. FILIA
V. S. L. M

F 3

Porro

n) In *Syntagmate Inscriptionum*,
Class. I. 132.

o) De *Flauiorum nobilitate, et anti-*
quais in agro Bellunensium memoriis,
adiunctis eiusdem Hieroglyphicis,
Francos. ad Moen. 1678. edit. ferm.
IV. p. 113. Conf. hanc inscriptionem,

sed valde immutatam, in I. GRV-
TERI *Thesauro Inscr. Tom. I. P. I. p.*
LXVII. n. 9. Addi his possunt simi-
les aliae inscriptiones, quas ex T.
REINESIO, et I. SPONIO adduxit
et collegit A. VAN DALEN *de Orac.*
Ethnic. Diss. I. Cap. XI. p. 243. seq.

Porro *tabulae* etiam dantur *votivae scriptae*, *nominibus conualescentium adpositis*, in quibus et morbi *historia*, et *medicina*, qua quis curatus fuerat, enarrata conspiciuntur. Huius conditionis monumentorum, et quidem columnarum singularium, quibus haec inscripta fuerint, facit mentionem generatim PAUSANIAS^p: Στῆλαι δ' εἰσῆκεσαν ἐντὸς τῆ περιβόλα, τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἐμῷ δὲ ἕξ λοιπαί. Ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τῆ Ἀσκληπιῶ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα, ὅτι ἕκαστος ἐνόσησε, καὶ ὅπως ἰάθη. Γεγραπταὶ δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. Sed speciatim excellentissimam eiusmodi tabulam marmoream, quae olim in templo Aesculapii Tiberino adfixa dicitur, et quae una ex omnibus illis huius generis, quod quidem scimus, tulit aetatem, vidit, et ex METELLI autographo descripsit SMETIVS, Romae apud BERNARDINVM MAFFEVM, Cardinalem, olim conseruatam, cuius elegantissimae et delineationem, et vberiore explicationem paullo inferius, in tertia scilicet huius Dissertationis parte, sumus oblaturi. Ex his itaque adparet, quam egregie fallatur^q IAN. BROCKHVSIVS, hoc ferens iudicium: *Igitur de morborum et remediorum commemoratione ac descriptione res est perimbecilla. Iuuat nos lapidum inscriptorum fides. Quo modo cumque enim explicemus, res est perimbecilla, vel credamus, eundem dicere voluisse, non satis constare, eiusmodi fuisse monumenta, vel, si etiam fuerint, in illis commemorata morborum remedia, non fuisse adcommodata et adposita, eundem errasse elucebit, et ex pluribus inferius dicendis clarius fiet, vbi scilicet inscriptionum illarum quatuor,*

p) In *Corinthiacis*, *sive Lib. II.*
Cap. XXVII. p. 173. Conf. STRAB.
in *Lib. VIII.* et *XIV.* p. 971.

q) In *notis ad TIBULLI Lib. I.*
Eleg. III. v. 28. p. 60. *Amstelod.* 1707.
edit.

tuor, marmori insculptarum, vberiore sumus daturi explanationem, easdem ab aliorum iniuriis vindicantes. Restant adhuc enumerandae *tabulae votiuae, et scriptae, et pictae simul, expressis Numinum Seruatorum imaginibus.* Tale pereximium *donarium* hoc habet eruditissimus IAC. SPONIVS^r.

ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΩΣΤΡΑ ΚΑΙ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ Ο ΙΑΤΡΟΣ
ΤΑΝ ΠΑΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΣΤΑΝ
ΕΙΚΩ ΤΑΝ ΔΕ ΘΕΟΙΟ
ΠΑΙΑΝΟΣ ΚΟΥΡΟΥ ΜΗΤΡΟΣ ΑΠΑΡΤΙΤΟΚΟΥ
ΔΑΙΔΑΛΛΩΝ ΜΕΡΟΠΕΣΣΙΝ
ΕΜΗΣΑΟ ΣΕΙΟΒΟΗΘΕ
ΕΥΠΑΛΑΜΟΥ ΣΟΦΙΗΣ
ΜΝΗΜΑ ΚΑΙ ΕΣΣΟΜΕΝΟΙΣ
ΘΗΚΕ Δ ΟΜΟΥ ΝΟΥΣΩΝΤΕ
ΚΑΚΩΝ ΖΩΑΓΡΙΑ ΝΙΚΟ
ΜΗΔΗΣ ΚΑΙ ΧΕΙΡΩΝ
ΔΕΙΓΜΑ ΠΑΛΑΙΤΕΝΕΩΝ

Et idem vir summus, et elegantiorum litterarum studioso numquam sine veneratione et summo honore nominandus^s:

ISIDI. SERAPI. LIBER
LIBERAE. VOTO
SVSCEPTO. PRO. SALVTE
SCAPVLAE. FILI. SVI
P. QVINCTIVS. PARIS
S. L. M

Ago-

r) *Miscell. Erud. Antiq. Lugduni* 1685. edit. Sect. IV. *Illustrium Viro-*
rum, p. 132.

citées, ou qui appartiennent au Tome I. du voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grece et du Levant, à Amsterd. 1679. p. 365.

s) *Inscriptions antiques, qui sont*

A coté de cette base sont grauez ISIS et SERAPIS; L'autre coté, qui est engagé dans la muraille a peut être la representation de LIBER et de LIBERA, puisque la pierre est dediée à ces quatre Diuinitez, pour la santé de Scapula, fils de Publius Quinctius Paris.

Et I. P. TOMASINVS hoc sistit pulcerrimum^t:

PRO. SALVTE
IVLIAE. VENERIAE
FILIAE. DVLCISSIMAE
DELICIAE. SVAE
TABELLAM. HANC. MARM
CVM. SIGNO. AESCVLAPI
IN. SOMNO. ADMONITVS
L. VALERIVS. CAPITO
AED. ANN. - - -

— — — —
D. S. P. L. M. D. D. D

Sed alium adhuc, praeter hos enumeratos, fuisse gratiarum Diis agendarum et referendarum modum, iure quodam nostro, et merito, omnino coniicimus. Conualescentes nempe post resectam valetudinem Diis Seruatoribus *membra*, quae laborauerant, ex varia materia confecta, dedicasse in rei memoriam, et ad significandum gratum animum, arbitramur. Et sunt loca veterum scriptorum, quibus id factum esse, liquido edocemur, et inueniuntur eiusmodi donaria, quae nobis certius de ea re persuadent. Ita PAVSANIAS de donario, APOLLINI Delphico consecrato, habet^u: Ἐν τοῖς ἀναθήμασι τῷ

^t) In libro saepius laudato Cap. VII. p. 785.

^u) In Phocicis, siue Lib. X. Cap. 2. p. 803. Hunc locum TOMASINVS negli-

τῷ Ἀπόλλωνος, μίμημα ἦν χαλκῷ χροιωτέρῃ, κατεργασμένος τε ἦδη τὰς σάρκας, καὶ τὰ ὅτ' αὖ ὑπολειπομένη μόνα, ἀνάθημα δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἱπποκράτης ἐλέγετο εἶναι τῷ ἱατρῷ. Quid impedit, quominus credamus, hoc simulacrum ab Hippocrate fuisse in templo collocatum, ut gratias referret Diis, pro refecto sua cura homine, qui tabe antea fere penitus esset consumptus? Et TOMASINVS^x refert de pede quodam aeneo, vetustissimi operis, tibiae integrae unito, qui a nulla statua avulsus videatur, et qui, omnis inscriptionis expertus, in museo IOANN. GALVANI adseruatus, multis indiciis, votum fuisse, adseueret. Idem etiam ex museo Cardinalis FRANCISCI BARBERINI imaginem hominis, aqua intercute laborantis, fictilem, et caput eiusdem operis, occipite cauatum, e IOANN. BAPTISTAE CASALII museo sistit, quod restituti visus monimentum mulierem, oculis fortassis laborantem, SALVTI adpendisse, vir doctissimus censet^y. Recentioribus temporibus id saltem ab illis, qui Christianis sacris initiati sunt, factum esse, certissime constat. Disertis verbis id docet THEODORETUS^z: Ὅτι δὲ τυγχάνουσιν ἄνθρωποι αἰτῶσι οἱ πικρῶς ἐπαγγέλλοντες, ἀναφανδὸν μαρτυρεῖ τὰ τέτων ἀναθήματα, τὴν ἱατρειάν δηλῶντα. Οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν, οἱ δὲ ποδῶν, ἄλλοι δὲ χειρῶν, προσφέρουσιν ἐκλυπώματα. Καὶ οἱ μὲν ἐκ χρυσοῦ, οἱ δὲ ἐξ ὕλης ἀργύρου πεποιημένα^a.

SECTIO

negligentius adspiciens, grauissime in eiusdem errauit expositione. Vide *lib. cit. Cap. 34. p. 864.*

x) *Lib. cit. Cap. 7. p. 788.* De eiusmodi digito votiuo confer LAVR. BEGERI *Thesaur. Brandenb. Vol. III. p. 405.*

y) *Ibid. Cap. 35. p. 869. et 870.*

z) *Opp. Tom. IV. Lutetiae Parisior.*

1642. edit. Θεραπευτικῆς *Serm. VIII. περὶ τῶν Μαρτύρων τιμῆς p. 606.*

a) Plura ad hoc argumentum spectantia, amplius adhuc partim pertractata, conferri poterunt in nostra *Exercitatione, de Principibus Diis, Artis Medicae tutelaribus, apud veteres Graecos atque Romanos, Lipsiae 1735. edita, § XV. p. 15. § XVI. p. 25. § XVII. p. 31.*

SECTIO III.

DE

IPSIS INCREMENTIS ARTIS MEDICAE
PER EXPOSITIONEM AEGROTORVM IN VIAS
PVBLICAS ET TEMPLA.

§ I.

*De ipsis incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias
publicas.*



Quid retulerit vtilitatis ars medica ex vtriusque expositionis aegrotorum in loca publica specie, fusius vt demonstramus, instituti iam exigit ratio, ideoque de singulis in praesentia figillatim. Loquuti sumus primum de consuetudine, aegrotos in vias publicas deponendi. Quidnam inde proficere potuit ars salutaris? Quam plurima sane. Generatim enim ex natura et indole huius ritus, tot gentibus vsitati, clarum est, experimenta in aegrotis publice esse facta, tunc etiam necessario morbi naturam, progressum et euentum fuisse a compluribus obseruatum, animaduersum deinceps diligentius, quid profuisset laborantibus, vel contra; quaenam tandem effecta fuerint, notatum fuisse, remediorum, consilio praetereuntium adplicatorum: hinc in dies, iterum iterumque accedente noua experientia, artem sensim paullatimque factam fuisse maiorem. Sed horum omnium memoria sane cito euauisset, nisi eidem conseruandae omnibus prospexissent modis. Quid ideoque melius, quid sapientius fieri potuit, quam vt in sacris locis et templis obseruata sibi saepius, et vsu confirmata perscriberent?

rent? ibi enim fiebant publici iuris, nec erat timor eorum facile amittendorum. Haec vere ita facta fuisse, docere videtur *compositio variorum medicamentorum*, immo *ipsa medicamenta*, et tandem *instrumenta*, quibus manu medemur morbis, quorum in templis antiquissimis temporibus inventorum apud varios scriptores fit mentio. Obiicere quis poterit, haec inuenta medicamenta et ipsa, et descripta tantum, instrumentaque, fortassis reliquias esse *Donariorum*, Diis ab incubantibus in eorum templis consecratorum, ideoque eorum cognitionem magis pertinere ad artis medicae incrementa, per expositionem in templa, quam illam in vias publicas, et res per speciem veri satis est similis. Illa vero, quae iam in medium sumus prolaturi, partim in templis inventa referuntur, ubi ne verbo quidem, *incubationis* ritum obtinuisse, rerum gestarum scriptores perhibent. Stat etiam a partibus nostris vir, summus OLAVS BORRICHIVS^b, qui eandem sequitur sententiam. *Sed praeter illa somniantium pharmaca*, inquit, *quis dubitet, cetera quoque remedia ab insulae colonis descripta fuisse, quae iam saepe siue casu, siue ratione inuenissent?* et paullo post: *Certum ibi (in Aegypto) aegros variis templis incubuisse, ut sanitatem ab ISIDE deposcerent, saepius in viis publicis, ut a praetereuntibus sine mysterio discerent medelas, et tandem de remediis ex triuiis conquistis, et in aedem AESCULAPII, ut similitudine conducerent, translatis, loquitur.* Et profecto non omni, hoc adserentes, destituimur veterum scriptorum auctoritate. PLINIVS

G 2

certe

b) In *Hermetis, Aegyptiorum et Chemicorum sapientia*, ab HERMANNI CONRINGII animadversionibus vindicata, Cap. 7. § 12. pag. 71. seqq.

Quid de Isidis pharmaco et incubationibus, item Hippocratis gestis in aede AESCULAPII censendum?

certe in loco ^c, quem paullo superius, alia de caussa citantes, diligentius sumus contemplati, hanc nostram sententiam egregie corroborare videtur. *Tunc eam (medicinam) reuocauit in lucem HIPPOCRATES, genitus in insula Coo, inprimis clara et valida, et AESCVLAPIO dicata. Is, quum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius Dei, quid auxiliatum esset, vt postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque, vt Varro apud nos credit, templo cremato, instituisse medicinam hanc, quae Cliniae vocatur.* Hic PLINIVS generatim, liberatos morbis scribere solitos fuisse in templis, quid auxiliatum esset, adfirmat, et curatos a Diis per *incubationem*, ne verbo quidem tangit, licet nos non lateat, hoc templum eadem perillustre fuisse.

§ II.

Defectus testimoniorum hac de re in veterum scriptorum monumentis. Res argumentis tuincitur. Emplastra in templo VVLCANI ad Memphin descripta inuenta. DAN. CLERICI sententia de medicamentis, Isis dictis. Collyrium templo Epheso testamento relictum ab auri fabro. ANTIOCHI Theriaca dedicata. IO. ALB. FABRICIVS notatus, SALOMONIS liber curationum in templo Hierosolymorum.

Remediorum, quae iam sigillatim recensuimus, in templis perscriptas compositiones, ex hac aegrotorum expositione in vias publicas, aliquam certe partem, fortassis fuisse profectas, pro comperto et cognito habemus. Nos vero disertis veterum scriptorum destitui testimoniis, profecto nulli miramur. Ritus enim est omnium longe antiquissimus, vt fere nihil speciatim de eodem litterarum monumentis consignatum, aetatem haec ad nostra tempora ferre potuerit. PLVTARCHVS enim, et quidam alii, superius commemorati, de eo, tamquam de consuetudine, iam tum obsoleta, et antiquissimis ante se temporibus vsitata, loquuntur. Fac propterea,

c) *Hist. Nat. Lib. XXIX, cap. 2.*

pterea, nos concedere, horum remediorum, in fanis reperi-
torum, nonnulla illuc esse translata, ab hoc vel illo sigillatim,
et priuatim in proprio corpore vsu confirmata; tunc sane
experimenta, publice facta, prae reliquis omnibus templorum
parietibus, et columnis, adscripta et inserta fuisse, omnino
colligere poterimus, quod et sub initium huius Dissertationis
demonstrauimus, huiusmodi expositionem aegrotorum, apud
nonnullas gentes, auctoritate et lege publica sancitam fuisse.
Sed ipsa haec iam citata propius videamus medicamenta.
Graecorum Medicorum, post HIPPOCRATEM, facile prin-
cipi GALENO^d HERAS quidam Cappadox vehementer lau-
datur ob insignia et, vsu comprobata, in vnum librum congesta,
medicamenta: Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ καθ' ἐν ἡ δύο μόνα (scilicet βιβλία)
τὴν γραφὴν αὐτῶν ἐποίησαντο, καθάπερ ὁ Καππαδόκης^e Ηρας, ἕτ' ἀδό-
κιμον γράψας τι φάρμακον, ἕτε τὰς σκευασίας αὐτῶν κατ' ἀλιπῶν, τὰς
τε κατὰ μέρος χρήσεις ἀπάσας διελθών. Ex hoc desumptum re-
censet *emplastrum* ^e, longe praestantissimi vsus, quod in VUL-
CANI templo ad Memphin inuentum contendit, cui nomen
ἸΣΙΣ^f, Επιγόνῃ ita enim ait: λεγομένη παρὰ τινῶν. προσηγόρευε
δὲ αὐτὴν (scilicet HERAS Cappadox) ὡς καὶ ἄλλοι τινὲς, Ἑρμω-
νος τῇ ἱερογγραμματείῳ. ἐν ἑτέροις δ' ἂν εὖροις γεγραμμένην ἐκ τῶν ἀδύ-
των εἶναι καὶ τὴν δὲ κατὰ τὸ Ἑφαιστείων ἐν Αἰγύπτῳ καθάπερ καὶ τὴν
διὰ τῆ δικλᾶμνε, τὴν μὲν τοι συμμετρίαν τῶν συντεθέντων αὐτὴν ἀπλῶν
φαρμάκων, σχεδὸν ἅπαντες ἸΣΙΝ γεγράφασιν, ὥστε καὶ ἡ προγραφὴ
διάφορος ἢ, μὴ δόξης ἑτέραν, εἶναι καὶ ἑτέραν, τὴν τ' ἐκ τῶν ἀδύτων ἱε-

G 3

gân,

d) Opp. edit. Basil. Part. II. περὶ συνθέσεως τῶν φαρμάκων τῶν κατὰ γένη βιβλ. β'. p. 328.

e) E. c. βιβλ. ε. p. 378.

f) DAN. LECLERC Histoire de la Medecine Part. I. Liv. I. Chap. 6. p.

17: Il se trouve dans les anciens recueils de medicamens de certaines compositions, qui portent le nom d' Isis; mais il y a plus d'apparence, qu' on leur avoit donné ce nom pour les faire valoir, qu' il n' y en a, qu' elle même les eût decrits.

εάν, καὶ τὴν Ἑρμῶνος τῷ ἱερογραμματέως, καὶ τὴν Ἐπιγόνου. ἅπαντα γὰρ ταῦτα προσαγορεύεται. Et idem s alius eiusdem *emplastri*, *sacri* dicti, et in eodem fano inuenti, sic facit mentionem: Καὶ τὴν διὰ δικλᾶμιν σκευαζομένην ἔμπλαστρον ἸΕΡΑΝ ὀνομάζουσιν, εὐχῆσθαι λέγουσιν καὶ ταύτην τὴν γραφὴν ἐν τῷ κατὰ Μέμφιν Ἡφαιστείῳ, μέμνηται γὰρ πάντες αὐτῆς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συμμετρίαις, ἢ βραχὺ τι διαφερόσαις ἀρκέσει δὲ καὶ περὶ ταύτης τὴν τῷ Ἡρᾷ παραγράφῃ λέξιν ὅτως ἔχουσαν ἸΕΡΑ ἢ ἐκ τῷ ἐν Μέμφει Ἡφαιστείῳ. ποιεῖ ἐπὶ προσφάτων ἐναίμων ρευματικῶν, πρὸς νέρων διακοπᾶς, παλαιὰ ἔλκη ὑπόνομα, θλάσματα, reliqua. Tanta quoque apud Graecos antiquis temporibus ciuium fuit in salutem publicam pietas, vt, de hoc vel illo salutari medicamento, eiusdemque vsu praestantiori, edocti, eadem silentio transire, religioni sibi ducerent, quin etiam, vt boni ciuis officio facerent satis, *ipsum medicamentum* Diis in templis, ceu donum, dedicarent, ex quo omnes publice deinde possent proficere. Praeclarissimum eius rei exemplum, et dignum, quod hunc in locum conferatur, relatum legimus apud AETIVM ^h, de auri fabro, qui compositionem κολλυρίῃς cuiusdam, pereximii vsus, *templo Ephesio* testamento reliquit. En tibi ipsius, historiam enarrantis, verba: Κολλύριον οἰδημάτιον, τοῖς βλεφάροις ἐπιφέρει, διαδήκης ἐπικαλέμενον τῷ χρυσοχόῳ, ὃ κατέλιπεν ἀποδηήσκων τῷ Ἐφεσίων ἱερῷ, ὥστε τὸς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καταλιμπανομένους ἐν τῷ ἱερῷ ὑγιάζεσθαι. εὐρέθη δὲ ὑπὸ Ἀδριανῷ Καίσαρος. ποιεῖ πρὸς ἐπιφορὰς τραχωμάτων καὶ πρὸς πάντα τὰ ἀπεγνωμένα πάθη φλυκταῖνας ἰᾶται. cetera.

Sed quid haec de ciuibus praedicemus? immo potius hoc dignis laudibus euehamus, ne reges quidem id facere erubuisse,

g) Loc. cit.

h) Edit. ALDIN. βιβλ. ἐβδόμ. p. 148. a.

buisse, cuius rei, ab ANTIOCHO rege factae, nobis auctor est C. PLINIVS SECVNDVS ⁱ: *Sed discessuri ab Hortensii, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus aduersus venenata animalia, incisam lapide versibus in limine aedis AESCVLAPII.* Hic saltem generatim agit de ANTIOCHI theriaca, in templo dedicata, sed in sequentibus paullo magis diferte id indicat ^k: *Non omittenda est et theriaca, qua ANTIOCHVS rex aduersus omnes serpentes utebatur, praeter aspidem, quae adeo probata est experimentis, ut apud insulam Coum in templo AESCVLAPII incisa sit in lapide.* Et in hoc tandem loco omnium optime ^l: *Vt serpilli potentiam intelligas, subdidi theriacam in templo AESCVLAPII ab ANTIOCHO, rege Syriae, versibus dedicatam, in qua non leuem meruit portionem.* Exinde luculenter adparet, quid commiserit erroris summus IO. ALB. FABRICIVS, id in APOLLINIS templo factum fuisse, ex his PLINII locis falso adfirmans ^m, qua quidem de re iam aliis fuit notatus ⁿ. Non vero Graecis tantum, sed sacrae etiam genti, consuetudinem hanc sollemnem fuisse, ut remedia saepius comprobata, in templis perscripta, adseruarent, omnino testaliber ille, SALOMONI, licet falso, adscriptus, cuius meminisse hic operae pretium erit, in quo omnium morborum curationes contentae dicuntur, limini templi Hierosolymorum inscripto,

i) *Hist. Nat. Lib. XX. Cap. 100. Tom. IV. Edit. cit. p. 95.*

k) Vel alius quidam, quod nonnullis videtur, PLINIVS VALERIANVS de re medica, Lib. III. Cap. 57. edit. Basil. 81. Vide, sis, DAN. LE CLERC *Histoire de la Medecine Part. III. Liu. 2. Chap. 2. p. 648. seqq.*

l) *Loc. cit. Lib. IV. cap. 38.*

m) *Bibliothec. Graec. Vol. XIII. p. 64. Lib. VI. c. 9. ANTIOCHVS, Syriae rex, qui antidotum illud celeberrimum, theriacam, in templo Aesculapii versibus dedicauit, teste PLINIO Lib. XX. Hist. Nat. cap. ult. siue in templo Apollinis, ut scribit PLINIVS VALERIANVS.*

n) Vid. DAN. VINKIUM loc. cit. Sect. I. Cap. 6. p. 94.

scripto, de quo ita est apud SVIDAM^o: Ἡ Σολομῶνος βίβλος ἱαμάτων πάθες παντός, ἐγκεκολαμμένη τῇ τῷ ναῦ φλιᾷ. Ταύτην ἐξεκόλαφεν Ἐζεκίας, ὃ προσέχοντος τῷ λαῷ τῷ Θεῷ, διὰ τὸ τὰς θεραπείας τῶν παθῶν ἐνθένδε τῆς πάσχοντος αὐτὸς κομίζεσθαι, περιεργῶντας αἰτεῖν τὸν Θεόν. Hic suboritur quaestio: Fueritne inter has SALOMONIS curationes etiam quaedam factae in aegrotis, qui in vias publicas a IVDAEIS fortassis depositi fuerint? Responsionis loco notam N. L. dubii adponere cogimur, nondum enim nobis satis de eo constat, fueritne ritus exponendi aegrotos in vias publicas, et antiquis et recentioribus temporibus, apud IVDAEOS, vel contra; neque vllum scriptoris, id adfirmantis, locum inuenire possumus, quo fulciamur, licet omnem adhibuerimus operam, neque DOVG-TAEVS, VINKIVS, alique, vti in cassum facere nitebantur, quid adtulerunt dignum, cui fidem habere possimus.

§ III.

Medicamentorum compositio *non tantum descripta in templis, sed etiam ipsa remedia, ibi collocata. Item instrumenta chirurgica. CAELIVS AVRELIANVS explicatus. Voluptas et Febris Deae Romanorum.*

Ex his huc vsque adlatis non dubium est, quin clarum fiat, immo pro re transacta habeatur, varias veterum gentes *medicamenta*, vsu confirmata, etiam sine *incubatione* in templis perscripsisse. Nunc efficiendum id vnum restat, non *compositionis remedii* cuiusdam tantum *descriptionem* in sana fuisse perlatam, sed etiam *ipsa medicamenta*, et *instrumenta*, quibus laborantibus subuentum esset, ibidem esse suspensa. De his primo loco agendum erit, quippe quorum relictia monimenta antiquiora omnino sunt. Sed haec omnia sane in vnum tantummodo coeunt, vt ita dicam, et vel hoc careremus,

o) Edit. LVDOLPHI KYSTERI Tom. I. p. 681. in voce Ἐζεκίας.

mus, nisi idem beneficio CAELII AVRELIANI, EX ERASISTRATO, antiquissimo quodam Medico, conseruatum, deberemus, qui haec litterarum monumentis consignata reliquit^p: ERASISTRATVS *plumbeum*, inquit, *odontagogum*, quod nos *dentiducum* dicere poterimus, apud Delphum in APOLLINIS templo, ostentationis *caussa*, propositum, quo demonstratur, oportere eos dentes auferri, qui sint faciles, vel mobilitate laxati, vel quibus[†] sufficiat plumbei ferramenti conamen ^{ad} summum^q. In hoc loco circa expositionem vocis *ostentationis* facile haerere aliquis posset, quid significare debeat? iactantiae enim *caussa* hoc factum esse, quis crediderit? Mea quidem ea est sententia, hic vocem ita sumi, vt est eius prima vis atque potestas, scilicet *odontagogum* esse propositum, vt *saepius ostenderetur*, et audaciores commonefierent, ne temere dentes trahere conarentur. Fueritne vero hoc suspensum *odontagogum* adhibitum antea, nec ne? liquido adfirmare vix audemus, quod in re antiquissima, obscura, et tenebris penitus offusa, non cernere, saltem coniiicere, liceat. Sed pergamus tandem ad *medicamenta ipsa*, in fana translata. Horum quidem rarior fit mentio apud rerum gestarum scriptores, bina tamen exempla, eius rei probandae *caussa*, in praesentia sumus adlaturi, ex quorum primo veri esse simile videtur, *remedia*, ore *adsumta*, in templa fuisse relata, ex altero vero elucet, *ipsa*, *externe adplicata*, *corpori adpenso*, *amuleta* scilicet, ibidem collocata fuisse. Ita PAUSANIAS^r narrat, in *Sicyoniis* esse fanum APOLLINIS *Lycaeï*, quippe qui id nominis sit adeptus, quod per

† forte adhibetur: a.
† f. adsumta.

p) Morborum Chron. Lib. II. cap. 4. de Dolorē Dentium, Edit. ALMELOVEENII p. 375. *riar. Lect. Cap. 12. p. 538.*

r) In Corinthiacis, siue Lib. II.

q) Vid. THOM. REINESII *Va- Cap. 9. p. 133.*

per oraculum, quum lupi ouilia vastarent et exinanirent, suaserit, vt *ligni* cuiusdam *aridi* monstrati *corticem*, cum carne commixtam, lupis deuorandam porrigerent, omnibus, quotquot eandem gustauerant, continuo extinctis. De quo *ligno*, deinceps in fanum, iam commemoratum, translato, ibidemque adseruato, neque tum vlli noto, haec addit: Τὸ ξύλον δὲ ἐκείνο, ἔκειτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Λυκαίῳ· ὅτι δὲ ἦν δένδρον, εἰ δὲ τῶν Σικυωνίων ἐξηγήται συνήδεσαν. Quum itaque ex his cognoscamus, eam fuisse diligentiam veterum, vt etiam illa, quae, animantibus brutis diuino oraculo profuisse, animaduernerent, curatius in templis conseruarent: veri profecto simillimum est, eosdem illa, quae, hominibus Numinum consilio salutaria fuisse, obseruabantur, hoc maiori diligentia in iisdem custodisse. Quod vero ad *amuleta* attinet, eadem in fanis Deorum esse suspensa, ex iam sequuturis clarum fiet. Veteres Romani non salutaria tantum, leges sapientissimas, et instituta, a Graecis petierunt, sed luxum etiam inde mutuati sunt et superstitionem, et, non contenti innumera fere Graecorum Deorum multitudine, addiderunt potius adhuc plura, ridiculaque; immo eorum superstitio vsque eo fuit progressa, vt ne vitia quidem, et morbos, Deorum in numerum referre, erubescerent. Ita apud varios scriptores fanorum, *Voluptati* factorum^s, passim occurrit mentio, et *Febrem* pro Dea Romae esse habitam, diuinoque honore cultam, et illi tria fuisse dedicata templa, pluribus testatur VALERIUS MAXIMVS^t: *Febrem*, (Romani) *ad minus nocendum*, templis colebant: quorum adhuc vnum in Palatio, alterum in area Marianorum monimen-

^s) CICERO *de Nat. Deor.* II. Cap. 23. IOAN. ROSIN. *Antiq. Rom.* Cap. 19. p. 172.

^t) *Lib. II. Cap. 5. n. 6.* Edit. ABRAHAM TORRENII, *Leidae* 1726. p. 164. seq.

nimentorum, tertium in summa parte Vici longi exstat. Immo non defunt documenta, ex quibus cognoscimus, eidem, ut aliis Diis Seruatoribus, pro recuperanda salute, vota fuisse facta, eandemque ibidem honorificis admodum adpellatam esse nominibus. Eiusmodi quoddam nobis peregregium fuit monumentum I. P. TOMASINVS^u:

FEBRI. DIVAE. FEBRI
SANCTAE. FEBRI. MAGNAE
CAMILLA. AMATA. PRO
FILIO. MALE. AFFECTO. P.

In templa, paullo ante commemorata, *remedia, quae corporibus aegrotorum adnexa fuerant, delata fuisse, idem VALERIUS MAXIMVS in iam recensito loco testatur. Ex quibus omnino patet, iam tum temporis curationem febrium per amuleta tentatam fuisse, quod vel hodie vetulae edentulae, et cum illis haud pauci medici, si hi id nominis merentur, superstitiosi, irritum licet conatu, facere non dubitant.*

§ IV.

Incrementa artis Medicae per expositionem aegrotorum in templa. Monumentum hic delineatum exponitur. Speciatim inscriptio prima. Sculptorum vitia. Notatus HIERONYMVS MERCVRIALIS, et plurimi eum sequenti. Quid ζῶσας ἀστῆαι explicatur ex locis novi foederis, SOPHOCLIS, aliorumque. Sub quo ANTONINO positum hoc monumentum?

Et haec de incrementis artis Medicae per *expositionem aegrotorum in vias publicas* dicta sufficiant: Nos iam ad illa transferamus contemplanda, quae per *incubationem* artem cepisse certius constat. Ex illis, quae superius de APOLLINIS et AESCVLAPII, immo aliorum Deorum, templis, *incubatione* aegrotorum claris, pluribus exposuimus, spes affulsit, usque in Do-

H 2

nariis,

^u) In Libro saepius laud. cap. 35. Vota pro aegrotantium salute, p. 867.

nariis, quae a conualescentibus, gratiarum agendarum causa, posita et suspensa retulimus, aliquid esse inuenturos, vnde clare demonstrare possemus, quid utilitatis inde in artis Medicae augmentum profectum sit, praesertim quum ibi euicimus, illorum *Donariorum*, innumerorum fere, quamdam fuisse speciem, in qua et morbi ratio, et eiusdem medela, a Diis praescripta, exposita erat. Sed iniuriae temporis tribuimus, ex horum tanta multitudine, huiusmodi vnum tantum, quod quidem nouimus, illud vero peregregium, et verissimum veteris splendoris monumentum, haec usque ad nostra tempora tulisse aetatem. Tabula haec est marmorea, quae in *templo AESCVLAPII Tiberino* inuenta dicitur, et quam adhuc suo tempore Romae apud *MAFFEOS* conseruatam confirmat *HIERONYMVS MERCVRIALIS**, vir de elegantiori Medicina bene meritus, cuius elegantissimam figuram, *EXI. GRVTERO* mutuata, hic diligentius exsculpendam curauimus, singulorum sigillatim addituri expositionem. Quatuor continet haec tabula inscriptiones, et, sub *ANTONINO* Imperatore positam fuisse, prior earundem demonstrat. De iis generatim hoc notatum velim, eas antiquam illam prae se ferre scribendi simplicitatem, hinc, illas genuinas esse, nec a recentioribus dolo suppositas, nobis persuaderi, facile concedimus. Non possumus quidem non confiteri, in earum sculpendarum ratione passim non nihil irrepsisse vitii, ita, vt haud raro littera cum alia simili commutata videatur, id quod, ipsum monumentum curatius contemplaturi, diligentius indicabimus; sed, haec leuiora eius auctoritati fidem non derogatura esse, confidimus, praecipue, quum in quam plurimis eiusmodi veterum monumentis obseruemus, operarum vitiis haud raro

* In *Arte Gymnastica*, Lib. I. Cap. 1.

ro quid esse peccatum. Harum prima inscriptio haec est: Αὐταῖς ταῖς ἡμέραις Γαίῳ τινὶ τυφλῷ ἐχημάτισεν, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄριστερον, καὶ δεῖναι τῆς πέντε δακτύλου ἐπάνω τῷ βύμαλος, καὶ ἄραι τὴν χεῖρα, καὶ ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῆς ἰδίας ὀφθαλμοῦς. καὶ ὁρῶν ἀνέβλεψε τῷ δήμῳ παρεστῶτος, καὶ συγχαιρομένῃ, ὅτι ΖΩΣΑΙ ἈΡΕΤΑΙ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ Σεβαστῷ ἡμῶν Ἀντωνείνῃ.

Quam sic reddimus Latinam:

Hoc tempore Caio cuidam caeco oraculo fuit responsum, ut, ad aram accedens, adoraret Numen, dein a dextra parte ad sinistram iret, et quinque digitos in ara posset, quam collocasset, manum rursus inde reciperet, et propriis imposeret oculis. Et continuo recuperavit visum, circumfusa concione populi, una cum eo laetantis et congratulantis, quod efficacissima et praesentissima Diuinae potentiae haec suppeterent documenta, (quod oraculis Diuinis tam egregie responderent effecta) temporibus Imperatoris nostri ANTONINI.

Leuiora vitia, quae in Graeca inscriptione vel negligentia sculptoris, vel incuria describentium, irrepsisse videntur, haec animaduertimus. In linea secunda pro εἶτα, εἶσα, in tertia βύμαλος, pro βήμαλος, in quarta linea ἐπιθεῖναι male diuulsum est, et ἐπιθεῖναι positum inuenitur. Vocem ζῶσαι, quae est in quinta linea, falso habet pro errore HIERONYMVS MER-

H 3

CVRIA-

y) Vtra harum explicationum sit veri similior, magisque arrideat? iudicent eruditi. Priorem quidem satis, quod videtur, optimorum scriptorum confirmatam testimoniis, quilibet mox cognoscet: altera tamen adhuc magis propria, et ad hunc nostrum locum vere adcommodata, esse obseruatur. Haufimus eandem

ex luculento STRABONIS loco, superius p. 32. iam adlato, qui de SERAPIDIS templo Canopico, incubatione claro, exponens addit: Συγγράφῃσι δὲ τῶν καὶ τὰς θεραπείας, ἄλλοι δὲ ἈΡΕΤΑΣ τῶν ἐν ἁυτῷ λογίων. Hic ἈΡΕΤΑΙ λογίων nihil aliud significant, quam: oraculorum euenta, effecta, editis oraculis respondentia.

CVRIALIS^z: qui, pro ζῶσαι, frigide ponendum putat τόσαι, et plurimi eundem sequuti, H. CONRINGIVS^a, I. P. TOMASINVS^b, DAN. CLERICVS^c et GVILIELM. FLEETWOOD^d, hac sententia nixi, Latine reddunt *grandia*, vel *tanta*. Sed longe excellentius, et magis ἐμφαντικῶς dictum est ζῶσαι ἀρεταί, quam τόσαι ἀρεταί, praecipue, quod τόσαι, pro τόσαι non, nisi poetis, HOMERO in primis, et HESIO DO, dictum, inueniatur. Audacius fortassis ζῶσαι ἀρεταί translatae videbuntur per *efficacissima et praesentissima potentiae Diuinae documenta*, sed singulorum addituri sumus rationes. Vox ἀρετῇ generatim quidem dicitur *virtus*, interdum vero etiam *bonitas*, *excellencia*, *elegantia*, *perfectio*, *benignitas*, *liberalitas*, *gloria*, quod optime demonstrat eruditissimus Medicus, THOMAS REINESIVS^e. SOCRATES apud PLATONEM in Cratylo eam significare, ait, primum εὐπορίαν, *facilem et expeditam rerum et consiliorum facultatem*, deinde λελυμένην τὴν ῥοήν τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς, hoc est: *solutum, et quasi alueo secundo manantem, bonae animae fluxum*, vt praeclare obseruauit HENRICVS HOOGEVEEN^f. Immo, hanc vocem a sacris scriptoribus adhiberi de Deo, animaduertimus, si eius adfectiones generatim^g, et speciatim *summam potentiam*, vna voce designare

z) De Arte Gymnastica Lib. I. Cap. 1. p. 24.

a) In Dissertatione de Incubatione § XXXVI.

b) In Libr. saep. cit. cap. 7. p. 783.

c) Histoire de la Medecine Part. I. Livr. I. chap. XX. p. 64.

d) Inscript. antiqu. Syllog. Part. I. pag. 38.

e) Variar. Lection. Lib. III. Cap. 5. p. 430.

f) In notis ad FRANCISCI VIGERI librum: De praecipuis Graecar. Diction. Idiotismis Cap. 3. p. 56. Ed. Lugd. Bat. 1742. Ipse etiam VIGERVS dignissimus, qui conferratur, de voce ἀρετῇ plurima egregia adferens.

g) Tunc haec vox in numero, qui multitudinem designat, posita inuenitur. Vid. IO. CHRPH. WOLFFII Cur. Philol. et Crit. Vol. IV. p. 184.

re volunt. Ita S. PETRVS^h: Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτῆς τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δαδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς. Ad quem locum IOAN. FRID. HOMBERGKⁱ: *Certum est, inquit, et extra omnem contradictionem positum, verbum ἀρετὴν optime de Deo dici, illique conuenire, sed non sub notione virtutis, verum potentiae. Sic enim omnes Graeci hoc vocabulum usurparunt, et ipse PETRVS^k Deo tribuit ἀρετὰς. Et HESYCHIVS diserte dicit: ἀρετὴ, id est, θεῖα δύναμις^l. Quis itaque dubitabit, in hac inscriptione ἀρετὴν significare Diuinam potentiam, quum de AESCVLAPIO, oraculum edente, verba fiant? Sed quod hic loci ἀρεταὶ in numero plurium positaе sint, nec potentias Latine dicere liceat, commode exprimi posse, confidimus, per potentiae Diuinae documenta, id est, potentia Diuina saepius commonstrata, quae vero vox magis adposite et neruose ἀρεταῖς iungi potuisset, quam ζῶσαι? quippe quam vtramque coniunctim Latine reddimus efficacissima, et praesentissima potentiae Diuinae documenta. Hanc vim et potestatem huic voci vt assignemus, commouemur, confirmati duplici peregregio SOPHOCLES exemplo, quippe qui in loco quodam^m haec habet:*

Ὡς τοῖσιν ἐμπείροισι καὶ τὰς συμφορὰς

ΖΩΣΑΣ ὁρῶ μάλιστα τῶν βουλευμάτων,

vbi scholia antiqua ζῶσας quam optime exponunt per ἐνεργετήρας; et in alioⁿ:

May-

h) Epist. II. Cap. I. v. 3.

i) In Parergis Sacris, Amstel. 1719. edit. ad h. l. p. 363.

k) Ep. I. Cap. II. v. 9.

l) Conf. IOAN. ALBERTI Observationes philologicas in sacros noui foederis libros p. 459. et I. CHRPH.

WOLFII lib. cit. vbi in eundem locum est commentatus p. 184.

m) In Oedipo Tyranno v. 43. Edit. Cantabrig. p. 67. Conf. Scholia TRICLINII p. 202.

n) In eadem tragoedia v. 489.

Μαντεῖα τὰ δ' αἰεὶ

ΖΩΝΤΑ περιποτᾶται,

quae per ἰσχύοντα τῇ ἀληθείᾳ scholia antiqua explicant. Sic ipse Deus O. M. passim in sacro Codice dicitur Θεὸς ζῶν, et αἰεὶ ζῶν, cuius auxilium scilicet praesens est et certissimum^o.

Quod ad ipsam caecitatis curationem, quae hic describitur, attinet, omnino cum omnibus aliis concedimus, superstitionem fuisse et fictam, vel, si vere ita accidisset, plane miraculosam, id quod etiam, a veteribus creditum fuisse, inde cognoscimus, quoniam eandem ad ζῶσας ἀρετὰς referebant. Tandem de hac re efficiendum restat, sub quo ANTONINO, cuius mentio in hoc monumento facta, id accidisse veri simile sit? Crediderim equidem, temporibus M. AVRELII ANTONINI Philosophi, et addam rationes. Constat inter omnes, utrique ANTONINORVM, Pio et Philosopho, ob singulares virtutes habitos fuisse diuinos honores, templa dedicata, flamines constitutos, in hoc vero colendo usque eo populi progressam esse superstitionem, ut illum sacrilegum iudicarent, qui eius imaginem in sua domo non haberet^p, immo non defuisse, qui somniis multa praedixisse futura, et vera, concinuerint. Quidni ex his coniiciamus, populum ea de causa congratulatum, et una laetatum esse summo opere cum homine, oraculi effato caecitate liberato, quod vel fortassis putarent, hoc oraculum ipsum ab ANTONINO suo diuino afflatu esse editum^q, vel saltim, inde peti posse diuinitatis sui

o) In Epist. ad Hebr. cap. III, 12. VII, 25.

p) IULIUS CAPITOLINVS in vita eius cap. 18. p. 395. Edit. Script. Hist. Aug. c. n. var. Lugd. Bat. 1671.

q) IS. CASAVBONVS in notis ad CAPITOLINI locum: Videtur, in-

quit, significare, solitam in MARCI templis exerceri τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν: consultoresque inibi incubantes somnia captasse, ut in AESCVLAPII templis, et aliis quibusdam, fieri solitum.

fui Imperatoris testimonium, confiderent, tamquam ex re, singulari fauore et beniuolentia Deorum erga ANTONINVM facta? Sed de hac re liberum cuique iudicium erit, nobis quidem haec coniectura a veritate propius abesse videtur.

§. V.

Secunda inscriptio explicata. Ratio versionis reddita. Operarum vitia. H. CONRINGIUS et GONSALIVS DE SALAS refutati. Vera et legitima haec fuit morbi curatio.

Alteram inscriptionem huius monimenti nunc sistimus:

Λεκίς πλευριτικῷ καὶ ἀφελπισμένῳ ὑπὸ παντὸς ἀνθρώπου ἐχρημάτισεν ὁ Θεὸς ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆ τριβώμης ἄραι τέφραν καὶ μέτ' οἷν ἀναφυλάξει καὶ ἐπιθεῖναι ἐπὶ τὸ πλευρόν. καὶ ἐσώθῃ, καὶ δημοσίᾳ ἠυχαρίστησεν τῷ Θεῷ, καὶ ὁ δῆμος συνεχάρη αὐτῷ.

Quae ita a nobis Latina donatur ciuitate:

Lucii cuiusdam filio pleuritico, (lateris dolore acuto laboranti,) cuius saluti omnes diffidebant, Deus oraculum edidit, ut, ad aram adgressus, cineres inde sumeret, et cum vino commixtos lateri imponeret. Et conualuit, et publice Diis egit gratias. Populus vero cum eo laetatus, et congratulatus est.

Audacius paullo factum esse videbitur, nos contra omnes alios, qui *Lucium pleuriticum* habent, vertere *Lucii filium pleuriticum*; sed videamus, quibus modis nostram confirmare possimus sententiam. Inuenitur in ipso monimento positum: Λεκίς πλευριτικῷ καὶ ἀφελπισμένῳ. Omnes alii, Λεκίς, sculptorum negligentia, positum esse pro Λεκίῳ, putant, ideoque hoc in eius locum substituunt. Ego vero crediderim, loci cuiusdam explicationi quouis modo ante subueniendum esse, quam aliquid temere et sine auctoritate in eodem mutare audeamus, malim propterea explicare, *Lucii filio*, quam *Lucio*, licet non lateat, in hac loquendi ratione praeponi a scriptoribus articulum,

culum, et ita praefigendum τῷ hic omiffum intelligi debere. Sed estne fatius, statuere hic ellipfin quamdam, Graecis vfitatam, quam confidentius adfirmare, erratum hic esse fculptoribus, et positum esse casum fecundum pro tertio? Huc accedit, vix veri esse simile, fculptores posuiffe ε pro ω, idque praecipue, quum adhuc binae voces proxime fequantur, eadem littera ω finitae, hinc operarum vitium nimis doctum videretur. Sed parum intererit, legamusne *Lucio*, vel *Lucii filio*, ideoque haec non amplius perfequemur. Hoc notamus, in linea prima esse peccatum et positum πλευρεϊτικῷ pro πλευρεϊτικῶ, et in tertia ἀναφυγάει pro ἀναφυγάσαι. Quod fpectat ad curationem pleuritici cum magmate, quod vocant Medici, ex cineribus cum vino commixtis imposito, ipfam huic morbo esse conuenientem, fumus demonftraturi, eandem a plurimorum iniuriis vindicantes. H. CONRINGIVS de omnibus remediis, quae continentur hifce infcriptionibus, inepte, et minus iufte ita iudicium tulit: *Neque enim quidquam illorum, quo quatuor illi aegroti fanitatem recuperaffe fcribuntur, ad morbos curandos valuit.* Et alio in loco: *Si enim vel quatuor illas tabulas fupra allatas confideremus, (infufum hoc dictum eft, quatuor funt quidem infcriptiones, vni tabulae infculptae, non vero quatuor tabulae,) luce meridiana clarius eft, non nifi fymboli loco remedia illa morbis curandis adhibita, vim ipfam fuppeditantibus daemonibus.* Turpe eft profecto, tantum virum in explicatione rei, quae commode a cauffis naturalibus deriuari et expediri poteft, continuo cum vetulis malum daemonem

r) De Hermetica Medicina Lib. I. cap. II. p. II4.

s) In Differtatione de Incubatione in fanis Deorum Medicinae cauffa olim facta, § XL. Vide GONSALII DE

SALAS not. ad PETRON. cap. 17.

Quum miraculofoe, inquit, prorfus illae curationes funt, parum fane ex id genus tabellulis iuuari poterat primo fuo ortu rudis medicina.

daemonem in auxilium vocasse, sed ita quidem facere consueverat. Sane prima inscriptio, pergit ille, *quanta quanta est, meris referta est superstitionibus, quae per se nihil, apud credulum animum vix quidquam, possunt.* Haec de prima et vltima inscriptione ambabus fumus concessuri manibus. Ceterae inscriptiones, quae adferunt remedia, sunt nullius pretii, certe illis morbis tollendis ἀναιτῆδεια. Id quod negamus, immo pernegamus. Iustius et aequius paullo iudicarunt TOMASINVS et CLERICVS, quippe quorum prior adfirmat^t: *Secundam et tertiam saltem inscriptionem continere curationes, rationi et experientiae congruentes;* et alter^u: *Le premier des remedes, ait, que ce Dieu ordonne, est purement superstitieux, mais les trois autres sont naturels, et assez semblables à ceux, que les Medecins sont accoutumés d'ordonner en pareils cas; à celà près, que ceux d'Esculape sont assaisonnés d'un peu de superstition, ce qui aujourd'hui aussi bien, qu'alors, sert à faire trouver les remedes meilleurs à plusieurs personnes.* De secundo et tertio constat, et in praesentia adhuc amplius id fumus demonstraturi; de quarto videat ille, neque hanc sententiam nostram facimus. Sed redeamus ad explicandam speciatim pleuritidis curationem, altera inscriptione contentam. Vel vera, vel spuria, pleuritide hunc aegrotum adfectum fuisse, concedamus; sane in vtraque morbi specie hoc iuuari potuit remedio. Si verae laborauerit pleuritidis quadam specie, resoluendo, aperiendo, et vasa corroborando, itaque morbum discutiendo, vinum cum cineribus, qui acriori sale scatent, calide impositum, magnopere profuit. Summus HIPPOCRATES ipse, huius morbi incipientis curationem ita tentandam esse, disertis praecipit

I 2

verbis:

t) In Libro saepius laudato cap. 35. p. 865.

u) Histoire de la Medecine Part. I. Livre I. Chap. 20. p. 64.

verbis ^x: 'Οδύνη δὲ πλευρῆς, ἢν τε κατ' ἀρχὰς γένηται, ἢν τε ἐς ὑπερ-
ρον, θερμάσμασι μὲν πρῶτον ἐκ ἀπὸ τρόπου ἐπὶ χρησάμενον πιεσθῆ-
ναι διαλύσαι τὴν ὀδύνην. Et ad idem hoc melius perficiendum in
primis acetum et salem egregie commendat ^y, addita tamen sa-
pientissima hac cautela ^z: ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ
πόνος, ἔχρη πολὺν χρόνον θερμαίνειν. καὶ γὰρ ξηραντικὸν τῷ πλεῦμονος
τῷτό ἐστι, καὶ ἐμπυητικόν.

Sin spuria adfectus fit pleuritide, et a caussa frigida, et
flatibus, eiusmodique aliis illa prouenit, hoc citius effectum
huius medicamenti esse debuit, et hoc maior usus. Ita ele-
gantissimus Graecus Medicus, AETIVS, apud quem inue-
niuntur quam plurima peregregia, de quibus recentiorum
Medicorum nonnulli, tamquam de propriis, gloriantur atque
tumescunt inuentis, de spuria pleuritide verba faciens ^a: Θερα-
πεύοντες μὲν τοὶ τὰς τοιαύτας, πάντα τὰ θερμαίνοντα, καὶ ῥύποντα,
καὶ τέμνοντα, προσοίσομεν. Ἐνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν. Καὶ πρῶτον μὲν
ἀπὸ τῶν ἀπλυστέρων ἀρχίεον. Sed qui morbi naturam cognoscit,
facile et a priori, quod vocant, colliget, eiusmodi medica-
mentum huic morbo omnino adpositum esse atque adcommo-
datum ^b. Haec tandem dicta non intelligi volumus, quasi
vero,

^x) Opp. Tom. II. περὶ διαίτης ὀξείων.
§ XI. p. 276.

^y) *ibid.* p. 277. Conferas quae
HIPPOCRATEM sequutus, hac de
re habet Vir, numquam sine hono-
re nominandus, CAROLVS PISO, in
*Selectis Observationibus et Consiliis de
praeteriitis hactenus Morbis Affecti-
busque praeter naturam, ab aqua, seu
serosa colluuie, et diluuie, ortis*, ex Edit.
H. BOERHAAVE, Lugd. 1733. Sect. III
cap. 9. de pleuritide et doloribus la-
teris p. 258. Adde nostram *Exercit.*

*Academic. de Sacchari Saturni usu
interno salutari*, Lipsiae 1741. edit. p.
11. not. q.

^z) *ibid.* § XII. eadem pag.

a) Βιβλ. ὀγδ. Edit. ALDIN. pag.
176. b.

b) De calidis generatim, tum et-
iam spirituosos et cineribus specia-
tim, pleuriticorum pectori non sine
usu adplicandis, conf. MICHAEL.
ETTMULLERI Opp. Tom. II. Part.
I. p. 572. cui, quos addas, profecto
dignissimi, FRIDER. DEKKERS in
Exercit.

vero, huius morbi curationem in hoc medicamento vno positam esse, putaremus, ideoque magnum, nedum omne salutis praesidium inde esse petendum, vellemus, sed id saltem euitum cupimus, hanc medicinam hic, praecipue sub morbi initium, non absurde suaderi, et aliquam certe partem ad morbum abigendum omnino posse conferre, id quod etiam de mox subsequenti remedio Diuino dictum esto.

§ VI.

Tertia inscriptio exposita. HIERONYMVS MERCVRIALIS, H. CONRINGIVS, et TOMASINVS circa eius versionem notati. PINVS AESCVLAPIO sacra. Coniectura de lapide quodam, a M. VELSERO et ALMELOVEENIO exposito.

Curatio morbi et regulis artis, et experientiae conueniens. Quo modo desperato salutaris?

Progreditur iam inscriptio ordine tertia:

Αἷμα ἀναφέροντι Ἰουλιάνῳ, ἀφελπισμένῳ ὑπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ἐχηματίσεν ὁ Θεὸς, ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τριβώμης ἄραι κόκκους τριβίλους καὶ φαγεῖν μετὰ μέλιτος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐσώθῃ, καὶ ἐλθὼν δημοσίᾳ ὑψαρίτησεν ἐμπροσθεν τοῦ δήμου.

Hanc in Latinam sic transferimus linguam:

Iuliano cuidam, sanguinem per os eiicienti, et omnibus desperato, Aesculapii oraculum consilium dedit, ut, ad aram accedens, summas inde nuces pineas cum melle tres dies comederet. Et resecta valetudine Deo gratias egit, populo praesente.

I 3

Αἷμα

Exercit. pract. p. 305. et Ill. DAN. WILHELM. TRILLERVS, Fautor et Amicus suauissimus, in Succincta Comment. de Pleuritide eiusque Curatione, Francof. ad Moen. 1740. edit. Cap. 4. § 5. p. 53. Confer optimam eorum, quae externe in hoc morbo adplicari possunt, descriptionem in IOANN. OOSTERDYK SCHACHT

Institut. Med. Pract. Traiecti ad Rhenum 1747. edit. Lib. VI. de morbis pectoris cap. 1. de Pleuritide § 30. p. 145. Quae vero externe adplicantur remedia, ea neque nimio aestu vasa crispare, neque nimio frigore multum constringere, sed primum prudenter repellendi, dein resoluendi facultate praedita esse debent.

Αἷμα ἀναφέγει Latine commode reddi posse, per *sanguinem per os eicienti*, putauerim, quod scilicet haec loquendi ratio αἷμα ἀναφέγει et *vomitum*, et *haemoptysin*, et *sputum cruentum*,^c generatim exprimat, hinc illi omnino errent, qui nimis speciatim explicent *sanguinem reuimenti*^d, praecipue quum maxima sit differentia inter has morbi species, nec parum intersit, vnam ab altera diligentissime distinxisse. Optime propterea omnium interpretum, et quam proxime ad rei naturam accedens, vertit CLERICVS^e per *vomissant ou crachant du sang*. Sed vnde *nuces pineae* in ara AESCVLAPII? Harum vsum tanti fecerunt veteres in curatione morborum, vt eas vel hac de caussa Deo Seruatori, et artis Medicae tutelari, AESCVLAPIO consecrare videantur, quod IOANNEM, MEVSII filium, ignorasse credo, quippe qui, arbores Diis sacras recensens, plura de *pinu*, variis Numinibus sacra, disputat, AESCVLAPII vero in eorum numero ne verbo quidem meminit^f. Ita huius rei excellentissimum monumentum inuenitur

c) Liget *haemoptysos* sputique *cruenti* sit eadem vis atque significatio, et sub *sanguinis sputo* generatim CELSVS *De Medicina* L. IV. cap. 4. § 5 p. 202. seq. omnem ex ore sanguinis eiectionem designet, vel idem ex ipso pulmonum vase aperto, rupto, exeso, vel tantum ex gingiuis, ore, faucibus, feratur; melioris tamen doctrinae caussa Ill. FRIDER. HOFFMANN. eadem a se inuicem ita distinxit, vt priorem speciem *haemoptysin*, alteram *sputum cruentum* κατ' ἐξοχήν nominet. *Opp. Geneuae* 1748. edit. Tom. I. p. 296.

d) HIERONYM. MERCVRIALIS *de Arte Gymnastica* Lib. I. cap. 1. p. 3.

CONRINGIVS in *Dissertatione de Incubatione* saepius citata, § XXXVI. TOMASINVS loc. cit. Cap. 7. pag. 784. Ἀναφέγειν αἷμα ARETAEVS *Cappadox* generatim designat per αἷματος ῥοήν τὴν διὰ στόματος, a qua, tamquam species varias, quo modo distinguat: ἐμπύσιν, ἀναγωγὴν αἷματος, αἰμορρογίαν, videre pluribus erit in *Morb. Acutor. Lib. II. cap. 2. p. 11. seqq.* Confer PETRI PETITI *Comment. et Animaduers. in b. l. p. 155. seqq.* Edit. HERM. BOERHAAVE Lugd. Batav. 1731.

e) Part. I. Livre I. Chap. 20. p. 64.

f) In *Arboreto sacro* Lib. I. cap. 15. de *Pinu* p. 56. De *pinu* et *nuce pinea*,

nitur apud PAVSANIAM^g: Ἑσελθῶσι δὲ ὁ Θεός (AESCULAPIVS) ἔστιν ἐκ ἔχων γένεια, χρυσὸν καὶ ἐλέφαντος, Καλάμιδος δὲ ἔργον. ἔχει δὲ καὶ σκῆπτρον, καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας χειρὸς πίτυος καρπὸν τῆς ἡμέρας. Pinus sativae vero fructus sunt κόκκοι τροβίλας seu *nuces pineae*^h. Est inter monimenta agri Augustae Vindelicorum lapis quidam, apud M. VELSERVM expositus, et iterum ab eruditissimo ALMELOVEENIOⁱ doctissimis notis illustratus, virum una cum coniuge ac puerulo referens, quorum hic aliquid, fructus simile, manu tenet, quod ALMELOVEENIVS, nobis cum illo omnino facientibus, pro *nucibus pineis* habet. Ambigunt, quid hoc sibi velit monumentum? Si coniecturis coniecturam addere licet, crediderim fere, vnum esse ex donariis veterum, et parentes fortassis pro filio aegroto, et postea usu nucis pineae restituto, votum hoc soluisse lapide posito. Sed de hac re alii transigant, nostrum quidem in praesentia amplius anquirere non est. Iam faciamus τὸ ἀναφέρειν αἷμα hic *haemoptysin* significare, medicamentum hoc ex melle cum *nucibus pineis* omnino fuit conueniens atque adpositum. Inter frequentiores causas *haemoptysæ* esse solet commotio sanguinis longe vehementior, quam ut a vasorum robore contineri possit, ideoque ab iisdem variis modis dimittatur. Haec haud raro ab abundantia salium, muriatici in primis, in sanguine provenit, quippe quae forma sua angulosa

pineae, variis Diis sacra, conferre poteris, quae habet elegantissimus, et non sine honore nominandus, GISEBERTVS CVPERVS in *Harpocrate* p. 40. 41.

g) In *Corinthiacis* siue *Lib. II. Cap. 10. p. 134.*

h) SVIDAS in voce πίτυς, πίτυς

εἶδος δένδρεως κωνοφόρου ἢ παρ' ἡμῶν τροβίλας. Vide SIMONIS PAVLLI *Quadripartiti Botanici Class. IV. v. Larix*, p. m. 599. *Francof. ad Moen.* 1708.

i) In *Coniectaneis ad Virum Amplissimum GISEBERTVM CVPERVM*, quae sunt in *Opusculis* p. 141.

losa et rigidiori humores incidunt, eosdem in minimas diuidunt moleculas, et, ad mouendum sese summo cum impetu, duplici praecipue ratione incitant, laedunt vasa minima, deterunt ea, atque exedunt, efficiuntque, vt acrior sanguis, ex vasis, ita laesis, dimissus, stagnet, putrescat, corrumpat vicina, gignat ἐμπύημα, et, pure acriori per omne corpus cum sanguine transfueto, omnia perdat, hominemque lenta febri tandem exstinguat^k. Quidquid ideoque salium summam acrimoniam obtundit, et ita sanguinis fluxu reddito pacatiori, partes, antea vi humorum acriorum irruentium laesas, balsamo suo delenit atque sanat, hoc in curatione sputi sanguinis summum praestet vsum, omnino oportebit; nunc vero *nuces pineae* ita constitutae sunt, vt salium acrimoniam nonnihil infringere, et blando suo oleo angulos eorundem delenire, immo inuoluere possint, et *mel* ita comparatum est, vt, vi balsamica sibi infusa, vasa interiora vulnerata, post sedatum humorum correctorum impetum, sanare possit, ideoque haec omnino sub initium saltem, et nisi morbus iam altiores egerit radices,

Ak) Ex hac causa oriundam *haemoptysin* omnium esse pessimam, periculique plenissimam, ipsius natura cognita, experientia, optimorum veterum et recentiorum Medicorum testimonia, comprobant. Ita A. C. CELSVS De Medicina L. IV. §. 5. p. 202. Auctores, inquit, Medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venae aperto. Primam διαβρωσιν, secundam ἐργασχασμὸν, tertiam ἀνασφύωσιν adpellant. Ultima minime nocet, prima grauissimo. Eadem

quidem diuisione morbi vsus summus BOERHAAVE, CELSI tamen ἐργασχασμὸν vocat διαπήδησιν, et quartam adiicit speciem, διαίρεσιν scilicet, quando vas rumpatur ab interna quadam distentione, quam discernit a διαβρωσος vitio, quippe in quo vas ferens sanguinem, ab humore acriori erodente demorsum aperiat. Vide eiusdem Praelectiones Academicas in proprias Institutiones rei Medicae, edit. ab Ill. ALBERTO HALLERO, Tom. VI. § DCCVII. p. 32. seqq. Goettingae 1744.

radices, erunt salutaria¹. Quanti fecerint veteres vsum *nucum pinearum*^m et *mellis* in curatione pectoris morborum, exinde nullo negotio cognosci poterit, quod eundem fere vbique summo opere commendent. Ita apud HIPPOCRATEM in curatione morborum pectoris *mel* omnem fere absoluit paginam, et in pectoris inflammatione eclegma ex *melle*, *nucibus pineis*, et gummi galbano speciatim commendatⁿ, et ORIBASIVS^o adfirmat, *nuces pineas* cum marubio decoctas, addito *melle*, eximium praestare vsum in tussi, raucedine, et pulmonum pituita tenaciori, curandis, immo AETIVS^p in curatione pleuritidis eclegma parari iubet ex *nucibus pineis*, cum semine lini parum tostis, admixto *melle* despumato. Ex recen-

l) Hanc nostram de mellis virtute sententiam egregie corroborat summi H. BOERHAAVE de eadem iudicium in *Element. Chem. Lugd. Bat. 1732. edit. Tom. II. Process. 42. p. 165.* vbi, *abesse*, confirmat, *a melle puro vim calefaciendi, exsiccandi, constringendi; inesse attenuandi, detergendi, laxandi, stimulandi, cetera.*

m) *Nucum pinearum*, cum *melle* permixtarum, vsum veteres Medici, cum Graeci, tum Latini, ad vnum fere omnes in hoc casu quam maxime commendant. Vbi notatu dignissimum, illos sub voce *κόνιχαλος*, hos vero sub vocabulo *nucleus*, κατ' ἐξοχήν plerumque *nuces pineas* designare. Vtrumque optime HIPPOCRATIS, GALENI, ARETAEI, DIOSCORIDIS, PLINII, THEODORI PRISCIANI, aliorumque

exemplis corroborat partim PETRVS PETITVS in *Commentar. in ARETAEVVM Ed. cit. p. 245.* partim CLAVD. SALMASIVS in *Exercitat. Plin. p. 160.* et qui his addatur, omnino dignissimus, et de elegantiori, cum litteratura omni, tum in primis Medicina, excellenter meritis Ill. DAN. WILH. TRILLERVS in superius citata elegantissima *Commentatione de Pleuritide p. 193. 194.*

n) Ita *Opp. Tom. I. Ἐπιδημιῶν, VII. § 6. p. 831. II. περὶ νῆστων β. § 52. seqq. p. 78. seqq.* Vid. CLERICVM in *Hist. Med. Part. I. Livre. III. Chap. 26. p. 220.*

o) *De Loc. affect. Curat. Lib. IV. cap. 77. de Tussi, etc. in Collect. STEPH. Medic. Art. Princip. p. 658.*

p) Βιβλ. ἐγδ. Edit. ALDIN. p. 176. α. περὶ πομάτων πλευριτικῶν.

recentioribus MICHAEL ET MULLERVS^q, vt reliquos in-
 numeros alios taceam, et *mucum pinearum*, et *mellis vsum*, in
 morbis pectoris, aliisque summis laudibus extollit. Hoc tan-
 dem animaduertamus, necesse erit, et in hac tertia, et secunda
 inscriptione, de aegrotis dici, *eos desperatos ab omnibus fuisse*.
 Quo modo, rebus ita constitutis, medicamentorum com-
 memoratorum, alias sub initium morbi adhuc leuioris cum
 vfu adplicandorum, ea vis atque potentia esse potuit, vt vel
 fere conclamatos reficerent? Crediderim equidem, experien-
 tiam veterum in arte medica, tum temporis nondum haud
 ita magnam fuisse, et eos aegrotos, quibus hodie, tantis
 instructi praesidiis, facillime restituiamus sanitatem, continuo,
 vel leuiori morbo adfectos, pro desperatis habuisse, vel per
 simulationem eos pro desperatis populo vendidisse, quo ma-
 gis deinde curatio eorumdem, a Deo suscepta, videretur mi-
 raculosa.

§ VII.

*Quartae inscriptionis expositio. Ornamenta monimenti explicata. Qua ratione vera
 medicina somnio monstrata? Sacerdotum artificia.*

Supereft tandem quarta et vltima inscriptio exponenda
 et illustranda:

Οὐαλερίῳ Ἀπρω τρεῖς ἡμέρας τυφλῷ ἐχρημάτισεν ὁ Θεὸς ἐλθεῖν, καὶ
 λαβεῖν αἷμα ἐξ ἀλεκτρινοῦ λευκῆ μετὰ μέλιτος, καὶ κολλυρίῳ συν-
 τρεῖσθαι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιχρεῖσθαι ἐπὶ τῆς ὀφθαλμοῦ. καὶ ἀνέ-
 βλεψεν, καὶ ἐλήλυθεν, καὶ ὑψαρίστησεν δημοσίᾳ τῷ Θεῷ.

Quam sic reddimus Latinam:

*Valerio Apro, militi caeco, suasisit oraculum, vt collyrio, ex
 galli albi sanguine et melle commixto, oculos tres dies inungeret.
 Et restitutis oculis publice Deo gratias egit.*

In

q) Opp. Tom. I. de pinu et pineis p. 505. et de apibus p. 698.

In linea altera κολλυρίῳ positum esse videtur pro κολλύριον, et fortassis olim ita fuit scriptum, postea vero tractu temporis lineola detrita. Et in tertia linea ἐπιχεῖσαι pro ἐπιχέσαι. Ipsum ad medicamentum quod attinet, iam supra vberius nostram exposuimus sententiam, cui hoc additum volumus, caeco salutis spem, ne minimam quidem, inde affulgere. Probe enim scimus, nonnullos in oculorum morbis quibusdam, inflammatione et obstructione in primis, valde commendare mellis aquam destillatam^r, sed ipsa mellis substantia, et ita quidem, vti hic praecipitur, commixta, ἔδει γὰρ proderit, immo potius nocebit, vt taceam nunc, cum in omni, tum praecipue in illa caecitatis specie, oriunda a vitio retinae, parte sui alia infarcta, alia compressa contectaue, omnium collyriorum vsum esse absurdissimum^s. Exprimendum hoc monimentum accurate ita curauimus, vt inuenitur in IAN. GRVTERI *Syntagmate Inscriptionum*, a I. G. GRAEVIO edito, vbi in parte tabulae marmoreae, in qua effractum aliquid est, ornamenti causa adpositum esse videmus templum AESCVLAPII, ad quod *incubaturi* accedunt, et AESCVLAPIVM ipsum. Huius delineatio desumta est ab illo AESCVLAPIO, ex albo marmore cubitali in museo OCTAVII TRONSA-RELLI conseruato, cuius secum communicatam imaginem, et

K 2

ex-

r) MICH. ETTMULLERVS *l. c. p. 699.* et HERMAN. BOERHAAVE in libro iam citato *p. 165.* Aqua illa, inquit, virtutem quamdam a spiritibus, florum melli inhaerentibus, accepit: unde mirae utilitatis habetur in collyriis, et fomentis, oculo inflammato aut obstructionibus laboranti, adplicandis.

s) Vide excellentissimi Medici, artem suam felicissime cum geometria quondam coniungentis, et numquam sine summo honore nominandi, ARCHIBALDI PITCARNII *Opp. Lugd. Batav. 1737. edita III. Theoria morborum oculi, pag. 206. seq.*

expositionem, dedit IOAN. BAPTISTA CASALIVS^t. His huc vsque expositis addere possemus adhuc plura eiusmodi medicamenta, quae, per somnia se accepisse, somniarunt veteres: sed, quum iam eadem supra attigerimus^u, nec pluribus hic persequi cum spatii angustia, tum ratio instituti permittat, eadem apud alios conspiciere licebit^x. Id potius adhuc paucis persequamur, quo modo factum putemus, vt, saltem haud raro, accommodata, summumque vsum ferentia, medicamenta somnio viderint? Vel ipsi *incubabant*, vel sacerdotes pro illis, vt superius demonstraui. Si prius? quidni veri simile sit, illorum ieiunorum, varieque praeparatorum^y, animis, summa superstitione turbatis, visum esse, sibi aliquid remedii ad morbum, quo laborabant, adpositi, se obtulisse? vel si etiam absurdum esset, quod somniabant, quidni artificiiis sacerdotum, artis medicae peritorum, commode explicari potuit? Sin vero sacerdotes pro aegrotis somnia caperent? longe melius iis imponi potuit, et duplici modo, quod quidem videtur, commode id potuit fieri. Somnia explicando^z sacerdotes vel medicamentorum vsum com-

t) *De profan. et sacr. Vet. Rit. Part. II. Cap. 7. De Aesculapio p. 70. seq.*

u) *Sect. II. § 3.*

x) CICERO *de Diuin. L. I. Cap. 10. Conf. ADR. TURNEBI Aduersar. Lib. V. Cap. 20. ARTEMIDORVS in Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24. p. 215. Id. de somniorum euentibus, somn. 89. CONRINGIVS in saepius cit. Dissertat. de Incubatione § XXXVIII. et TOMASINVS lib. cit. Cap. XXXV. p. 565. seq.*

y) ANTON. VAN DALEN *Lib. cit. Cap. VI. p. 112.*

z) Haec pro lubitu, et in vtramvis partem explicarunt, vt suorum Deorum dignitatem laborantem iuvarent. Ita maxime ridiculam diuini somnii expositionem suppeditat ARTEMIDORVS *Oneirocrit. Lib. V. somn. 94. Περί όσχεόν μέλλων τι τέμνεσθαι, ήξατο τώ Σαράπιδι περί τής τομής, και έδοξε λέγειν αύτώ τον Θεόν. Θαρήών τέμνε, θεραπευθήσει τεμνόμενος. άπέθανεν. Quis non credat*

commendarunt, de quibus huic vel illi morbo salutaribus, ipsis iam ex aliorum libris, vel experientia, cognitum fuit, vel eiusmodi suaserunt medicinam, cuius, ex ipsius, et morbi, natura inter se comparata, salutarem futurum esse usum sperarent. Si deinceps consilio exoptatus responderet euentus, hanc medendi rationem nouam, et usu confirmatam, retulerunt ad iam cognitam atque expertam; sin contra spe exciderent, damno moniti ab eodem abstinuerunt postea medicamento. Et in neutro casu quid subierunt periculi sacerdotes. Conualescentibus enim ex oraculo aegrotis, suorum Deorum summo opere extulerunt veritatem et potentiam; morbo vero acriori et vehementiori facto, immo morte oppressis aegrotis, *incubantes* incusarunt, eosdem impios, et indignos diuino beneficio, ad rem sacram accessisse. ARTEMIDORVS egregie de medicamentis, a Diis commendatis, differit^a, et demonstrare adnititur, nihil in iisdem inueniri absurdum: Περί δὲ συνταγῶν, ὅτι μὲν οἱ Θεοὶ ἀνθρώποις συντάσσειν Θεραπείας, μάταιον τὸ ζητεῖν. πολλοὶ γὰρ καὶ ἐν Περγᾶμῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ, καὶ ἄλλαχθὲ συνταγαῖς ἐθεραπεύθησαν. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐκ τοιούτων συνταγῶν λέγουσιν εὐρεῖσθαι. ὅτι δὲ ἀναγράφουσιν τινες συνταγὰς, πολλῷ γέλωτος εἰσὶ μετὰ, καὶ τοῖς ἐπιπόσοι ἀριγμένοις φρονήσεως, ἡγῆμαι σαφὲς εἶναι. ὃ γὰρ τὰ ὀρώμενα γράφουσιν, ἀλλ' ὅσα ἀν' αὐτοὶ πλάσωσιν. Et paullo inferius aliquid adfirmat, quod omnium optime et commodissime de sacerdotibus

credat, rem ex voto successisse, auctoritate diuina susceptam? Sed contra opinionem, spe irrita, mortuus est. Habet vero ARTEMIDORVS, vnde oraculorum consulat veritati, ἔμελλε γὰρ, inquiens, ὥσπερ θεραπευθεὶς ἄπικτος ἔσσεσθαι. εἰμὸς δὲ

ἦν αὐτῷ χωρῆσαι τῷτο, ἐπειδὴ μὴ ἐλύμπιος ἢ ἐλευθέριος ὁ Θεός, ἀλλὰ χθόνιος. Egregia scilicet oppositi euentus explicatio.

a) Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24. περί συνταγῶν Edit. NICOL. RIGALTII p. 213. seq.

dotibus intelligi poterit atque debebit: Πολλοὶ δὲ, inquit, καὶ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ ζῶων, καὶ Ἀρχελάου, καὶ τῶν Ξενοκράτους Ἀφροδισιάως παρακηκοότες ὑφ' ἑκάστου τῶν ζῶων θεραπεύεται, καὶ τί ἕκαστον φοβεῖται, ὃ μάλιστα χαίρει, εἰς συνταγὰς καὶ θεραπέας ἀναπεπλάκασι. Sacerdotes enim, dolo ex his aliisque libris curationes morborum subripuisse, easdemque *incubantibus* pro diuinis vendidisse oraculis, immo cum haec speciatim, tum omnia oracula generatim, artificijs eorum fuisse edita, omnino cognitum atque perspectum habemus, quidquid etiam summus IOANNES POTTERVS contradicat ^b.

b) *An a Daemonibus processerint, an vero callidorum sacrificulorum imposturae solummodo fuerint oracula, iam diu controuertitur. VANDALEN, scriptor ille Belga, amplo tractatu posteriorem sententiam adstruere conatur, cuius argumenta non tam*

valida mihi videntur, quin facile dilui possent, si vel institutum exigeret, aut tempus mihi adforet. In Archaeologia Graeca Lib. II. Cap. 7. de Graecorum diuinatione et oraculis in genere in IAC. GRONOVII Thesaur. Antiqu. Graec. Tom. XII. P. II. p. 268.









